



Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ŽUPANIJA ZAPADNOHERCEGOVAČKA
URED VLADE ZA EUROPSKE INTEGRACIJE

Broj: 15-260/24
Široki Brijeg, 30. listopada 2024. godine

Godišnje izvješće o razvoju s izvješćem o provedbi Strategije za 2023. godinu

Listopad, 2024.

Sadržaj

1. Uvod	3
2. Stupanj razvoja ŽZH.....	4
2.1. Demografske karakteristike i kretanja.....	5
2.2. Gospodarski pokazatelji	9
2.3. Društveni pokazatelji	22
2.4. Okoliš i infrastruktura.....	33
3. Sustav upravljanja razvoj.....	35
3.1. Organizacijski kapaciteti	35
3.2. Ljudski kapaciteti	36
3.3. Financijski kapaciteti	37
4. Pregled provedbe Strategije razvoja ŽZH 2021-2027 za 2023. godinu	38
4.1. Struktura Strategije razvoja ŽZH 2021-2027	38
4.2. Ukupan pregled ostvarenih rezultata u provedbi Strategije za 2023. godinu	38
4.3. Preporuke za jačanje sustava praćenja provedbe strategije	47
Aneks I: Pregled doprinosa ciljevima održivog razvoja u ŽZH	49

1. Uvod

Gospodarski i društveni razvoj Županije Zapadnohercegovačke (u daljnjem tekstu: ŽZH) u prethodnoj godini, kao i trendovi u odnosu na prethodne tri godine odnosno razdoblje od 2021. do 2023. godine, prikazani su ovom izvješću kroz praćenje odabranih pokazatelja i trendova koji se u pojedinim segmentima uspoređuju s Federacijom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: FBiH) i drugim županijama u FBiH. Također prikazani su određeni razvojni pokazatelji po općinama i gradovima.

Podaci koji su se koristili u pripremi ovog izvješća su prikupljeni od: Federalnog zavoda za statistiku (u daljnjem tekstu: FZS), Federalnog zavoda za programiranje razvoja (u daljnjem tekstu: FZZPR), županijskih tijela, Grada Širokog Brijega, Grada Ljubuškog, općine Posušje, općine Grude, poslovne baze Dun&Bradstreet.

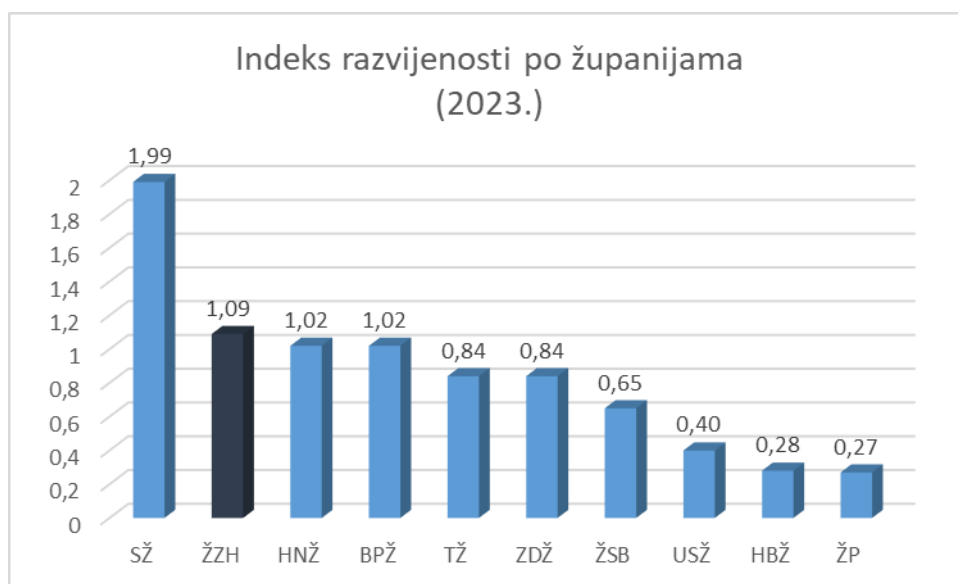
U posebnom poglavlju ovog izvješća izdvojen je pregled provedbe Strategije razvoja Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2021.-2027. (u daljnjem tekstu: Strategija razvoja ŽZH). Za potrebe poglavlja, prikupljeni su podaci FZS, FZZPR te pojedinih institucija u ŽZH kako bi mjerili pokazatelje definirane u strateškim i prioritetnim ciljevima.

Poseban dodatak je i Pregled doprinosa ciljevima održivog razvoja u ŽZH kroz koji se ogledaju značajna unapređenja socijalnih, ekonomskih i okolišnih aspekata života u ŽZH i jačanja regionalne suradnje, u kojima su ostvareni i brojivi rezultati.

2. Stupanj razvoja ŽZH

Razvojni trendovi u ŽZH u protekle tri godine, tj. za razdoblje od 2021. do 2023. godine su prikazani prema odabranim pokazateljima na razini županije te na razini općina i gradova, a grupirani su u tri skupine: gospodarstvo, društvo i okoliš/infrastruktura.

Prema indeksu razvijenosti¹ u FBiH, ŽZH se četvrtu godinu zaredom nalazi na drugom mjestu s indeksom razvijenosti 1,09. Na prvom mjestu je Sarajevska županija s indeksom razvijenosti 1,99, a na trećem mjestu Hercegovačko-neretvanska županija s indeksom 1,02.



Slika 1 – Indeks razvijenosti po županijama u 2023. godini (Izvor: FZZPR)

ŽZH bilježi isti indeks razvijenosti kao i prethodne godine, kao i Hercegovačko-neretvanska županija, dok Sarajevska bilježi smanjenje indeksa razvijenosti. Manje razvijene županije, poput Herceg-bosanske, Županije Posavske, Unsko-sanske županije, Županije Središnja Bosna te Tuzlanske, bilježe porast indeksa razvijenosti.

2021.			2022.			2023.		
Pozicija	Županija	Indeks razvijenosti	Pozicija	Županija	Indeks razvijenosti	Pozicija	Županija	Indeks razvijenosti
1.	SŽ	2,02	1.	SŽ	2,02	1.	SŽ	1,99
2.	ŽZH	1,06	2.	ŽZH	1,09	2.	ŽZH	1,09
3.	BPŽ	1,04	3.	BPŽ	1,05	3.	HNŽ	1,02
4.	HNŽ	0,99	4.	HNŽ	1,02	4.	BPŽ	1,02
5.	TŽ	0,84	5.	ZDŽ	0,84	5.	TŽ	0,84
6.	ZDŽ	0,84	6.	TŽ	0,83	6.	ZDŽ	0,84
7.	ŽSB	0,65	7.	ŽSB	0,64	7.	ŽSB	0,65
8.	USŽ	0,41	8.	USŽ	0,38	8.	USŽ	0,40
9.	ŽP	0,29	9.	HBŽ	0,27	9.	HBŽ	0,28
10.	HBŽ	0,27	10.	ŽP	0,25	10.	ŽP	0,27

Tabela 1 – Indeks razvijenosti po županijama (Izvor: FZZPR)

¹ Indeks razvijenosti je kompozitni pokazatelj koji predstavlja prosjek standardiziranih vrijednosti društvenogospodarskih pokazatelja u određenom razdoblju. Pokazatelji koji se koriste za izradu indeksa razvijenosti županija i jedinica lokalne samouprave u FBiH su: prihodi od poreza na dohodak po stanovniku, stupanj zaposlenosti, kretanje stanovništva, udio starog stanovništva u ukupnom stanovništvu i stupanj obrazovanja radne snage

2.1. Demografske karakteristike i kretanja

Demografska kretanja prikazana su u trendovima po ključnim pokazateljima, i to po broju stanovnika, prirodnom prirastu, gustoći naseljenosti, strukturi stanovništva i migracijama. Temelj za podatke o stanovništvu jest popis stanovništva iz 2013. godine i podaci koje vodi FZS po godinama.

Broj stanovnika

Prema popisu stanovništva iz 2013. godine ŽZH ima 94.898 stanovnika, a prema procjeni broja prisutnog stanovništva u 2023. godini, koju vodi FZS, u ŽZH je bilo 92.305 stanovnika.

Općine i gradovi	Stanovništvo prema popisu iz 2013.	Procjena prisutnog stanovništva u 2022.	Procjena prisutnog stanovništva u 2023.
Grude	17.308	16.515	16.483
Ljubuški	28.184	26.774	26.656
Posušje	20.477	20.216	20.233
Široki Brijeg	28.929	28.885	28.933
ŽZH	94.898	92.390	92.305

Tabela 2- Broj stanovnika u ŽZH (Izvor: FZS)

Broj procijenjenog prisutnog stanovništva u ŽZH je u 2023. godini bio manji za 85 osoba (0,09 %) u odnosu na prethodnu 2022. godinu. U odnosu na 2013. godinu kada se vršio popis stanovništva, broj procijenjenog prisutnog stanovništva je manji za 2.593 osobe (2,7 %).

U 2023. godini općina Grude broji 16.483 stanovnika, 0,2 % manje u odnosu na 2022. godinu i 4,8 % manje u odnosu na 2013. godinu. U Ljubuškom je u 2023. godini procijenjeno 26.656 prisutnog stanovništva, 0,4 % manje nego prethodne 2022. godine i 5,4 % manje u odnosu na 2013. godinu. Općina Posušje u 2023. godini broji 20.233 stanovnika, 17 osoba ili 0,08 % više u odnosu na prethodnu 2022. godinu i 1,2 % manje u odnosu na godinu popisa stanovništva. Široki Brijeg je u 2023. godini zabilježio 28.933 stanovnika, 48 osoba više ili 0,2 % u odnosu na prethodnu 2022. godinu i 4 osobe više u odnosu na 2013. godinu. Široki Brijeg je jedina jedinica lokalne samouprave koja bilježi pozitivan trend u broju stanovništva u odnosu na prethodnu godinu i na godinu popisa stanovništva.

Prirodni prirast

U 2023. godini je zabilježen pozivan prirodan prirast, nakon 10 godina negativnog trenda, a iznosio je 36. U 2023. godini rođeno je 876 osoba, 27 osoba više u odnosu na prethodnu godinu, a umrlo je 840 osoba, 193 osobe manje nego prethodne 2022. godine. Broj rođenih je u konstantnom porastu i veći je od prosjeka računatog od 2010. godine. Broj umrlih je u padu u odnosu na prethodne 3 godine, i u 2023. godini je manji od prosjeka računatog od 2010. No i dalje je broj umrlih velik u odnosu na broj rođenih, najvećim djelom zbog velikog broja starog stanovništva, odnosno stanovništva iznad 65 godine.

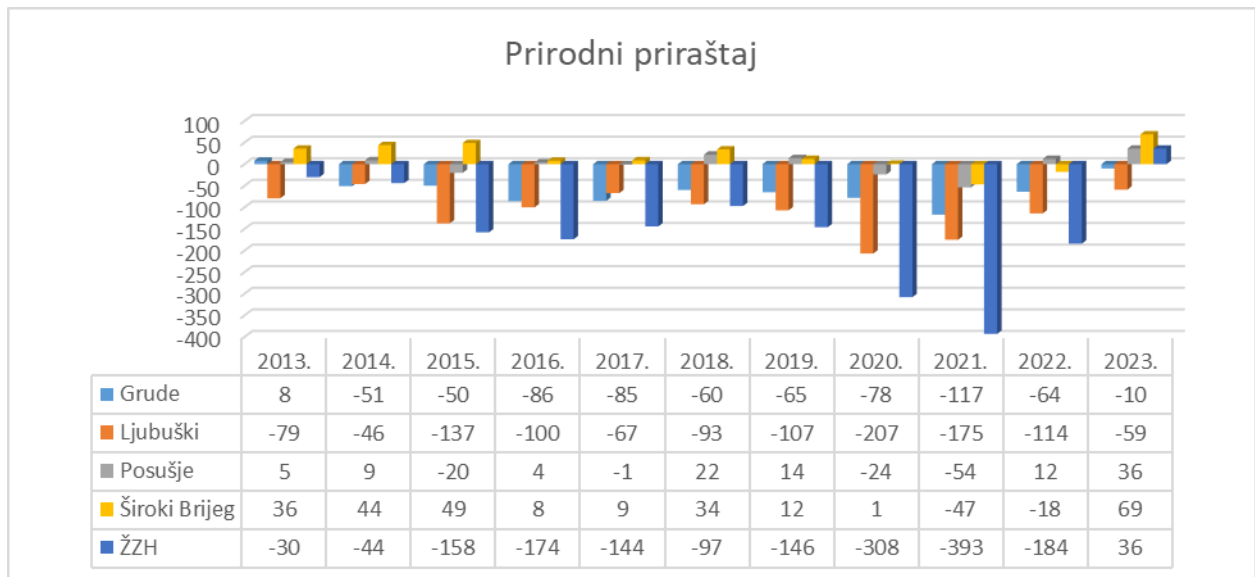
Analizirajući stanje prirodnog prirasta po općinama, u 2023. godini je zabilježen pozitivan trend u 2 jedinice lokalne samouprave, u Širokom Brijegu i Posušju.

U Širokom Brijegu broj rođenih iznosio je 345, 14 više rođenih u odnosu na 2022. godinu i 13 više rođenih u odnosu na 2021. godinu. Broj umrlih u 2023. godini iznosio je 276, 73 manje u odnosu na 2022. i 103 manje u odnosu na 2021. godinu. Prirodni priraštaj u Širokom Brijegu u 2023. godini iznosio je 69.

U općini Posušje prirodni prirast u 2023. godini iznosio je 36. Broj rođenih osoba iznosio je 162, i to je 18 osoba manje rođenih u odnosu na prethodnu promatranu 2022. i 8 manje rođenih u odnosu 2021. godinu. Negativan trend po broju rođenih bilježi se u odnosu na posljednje 4 godine. Broj umrlih je u padu i u 2023. godini iznosio je 126, što je 42 manje umrlih u odnosu na 2022. godinu i 82 manje u odnosu na 2021. godinu. Broj umrlih je u padu u zadnji 5 promatranih godina.

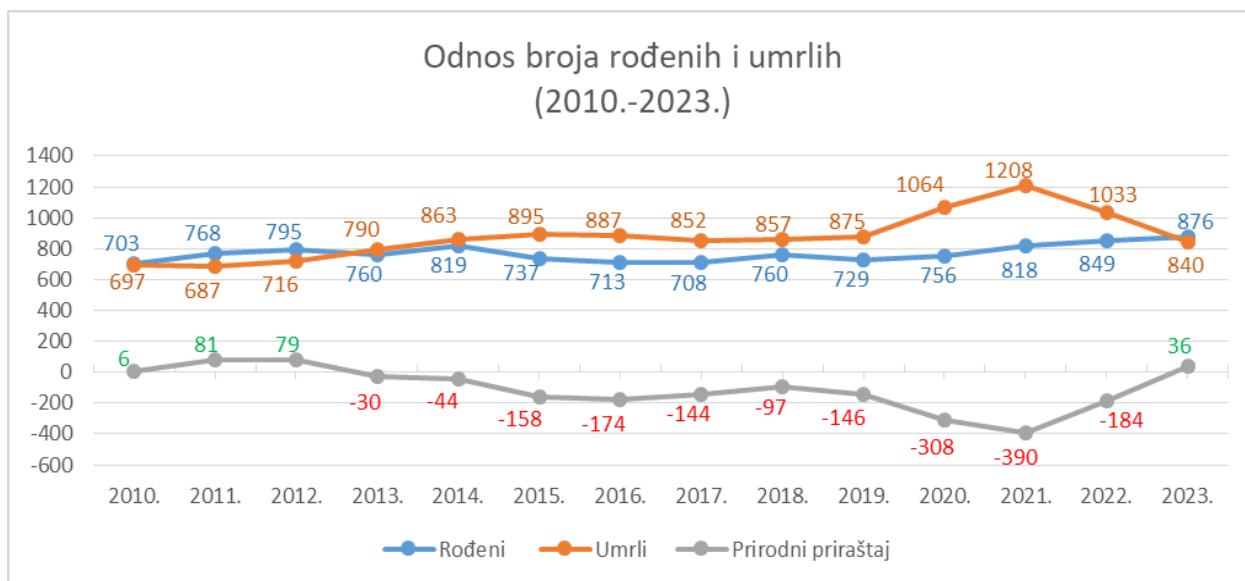
Općina Grude bilježi negativan prirodni prirast desetu godinu za redom. Prirodan prirast u 2023. godini iznosio je -10. Broj rođenih u 2023. godini bio je 133, 6 manje u odnosu na prethodnu 2022. godinu, i 13 više rođenih u odnosu na 2021. godinu. Broj umrlih u 2023. godini iznosio je 143, 60 manje u odnosu na 2022. godinu i 94 manje umrlih u odnosu na 2021. godinu.

U Ljubuškom je također zabilježen negativan prirodni prirast i u 2023. iznosio je -59, a u posljednjih 20 godina nije zabilježen pozitivan prirodan prirast. Broj rođenih u 2023. godini iznosio je 236, 37 više u odnosu na prethodnu 2022. godinu i 27 više rođenih u odnosu na 2021. godinu. Broj umrlih u 2023. godini iznosio je 295, 18 manje u odnosu na 2022. godinu i 89 manje u odnosu na 2021. godinu.



Slika 2 – Prirodni prirast u ŽZH (Izvor: FZS)

Kad se analizira broj rođenih, odnosno kad se uspoređi broj rođenih u 2021., 2022. i 2023. u odnosu na prosječan broj rođenih od 2010. do 2020. godine vidjet ćemo da je broj rođenih u 2021. godini veći za 9 % u odnosu na desetogodišnji prosjek, u 2022. godini broj rođenih je veći za 13,23 % u odnosu na desetogodišnji prosjek, a u 2023. godini broj rođenih je veći za 16,8 % u odnosu na desetogodišnji prosjek.

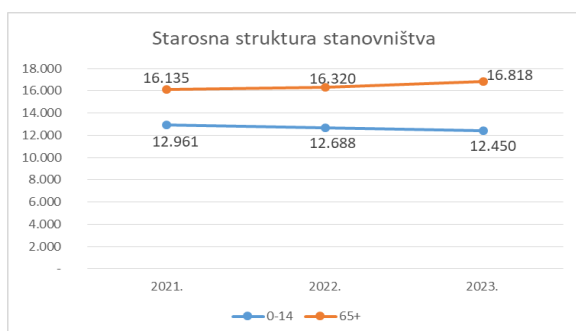


Slika 3 – Odnos broja rođenih i umrlih (Izvor: FZS)

Struktura stanovništva i gustoća naseljenosti

U strukturi stanovništva u 2023. godini žene čine 49,98 % od ukupnog procijenjenog stanovništva. Oko 13,5 % stanovništva otpada na osobe do 14 godina starosti, oko 18,2 % čine osobe u dobi od 65 i više godina, a oko 68,2 % je radno sposobnog stanovništva. I u 2023. godini zabilježeno je smanjenje broja osoba u dobi do 14 godina starosti, a u isto vrijeme broj osoba stariji od 64 godine je u porastu.

U 2023. godini zabilježeno je 12.450 osoba mlađih od 14 godina, što je 1,8 % manje nego u 2022. godini i oko 3,9 % manje nego u 2021. godini. Broj osoba starijih od 64 godine u 2022. godini iznosio je 16.818, oko 3 % više nego prethodne 2022. godine i oko 4,2 % više u odnosu na 2021. godinu. Također, u 2023. godini zabilježeno je i smanjenje broja radno sposobnog stanovništva u odnosu na prethodne dvije godine. Tako je u 2023. godini u odnosu na 2022. godinu 0,5 % manje radno sposobnog stanovništva, a u odnosu na 2021. godinu je 0,9 % manje radno sposobnog stanovništva.



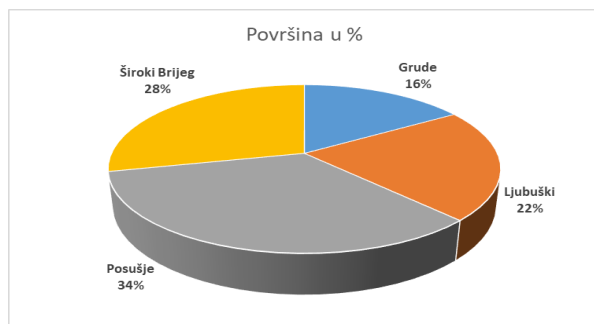
Slika 4 – Starosna struktura stanovništva (Izvor: FZS)



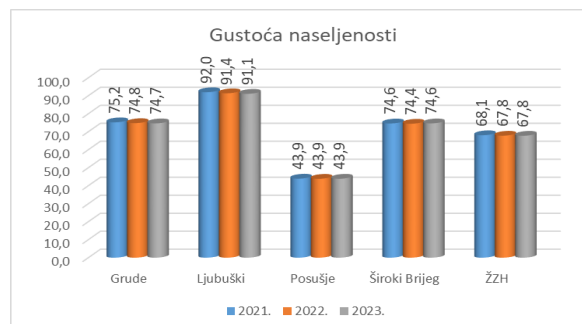
Slika 5 – Stanovništvo u dobi od 15 do 64 godine starosti (Izvor: FZS)

Po pitanju gustoće naseljenosti razvidno je kako je ŽZH ruralna regija. Naime prosječna gustoća naseljenosti u ŽZH iznosi 67,8 stanovnika po km², te se karakterizira kao ruralna regija (Prema OECD kriterijima, ruralnim područjem se smatra područje koje ima ispod 150 stanovnika na kvadratni kilometar). Površina ŽZH iznosi 1.363 km², a prema podacima FZS broj prisutnog stanovništva u 2023. godini je bio 92.305.

Površinom je najveće Posušje s 461 km², slijedi Široki Brijeg s 388 km², zatim Ljubuški s 293 km², te Grude s 221 km². U postotcima Posušje zauzima 34 % teritorija županije, Široki Brijeg 28 %, Ljubuški 22 % te Grude 16 % površine.



Slika 6 – Površina ŽZH i udio općina i gradova (Izvor: FZS)

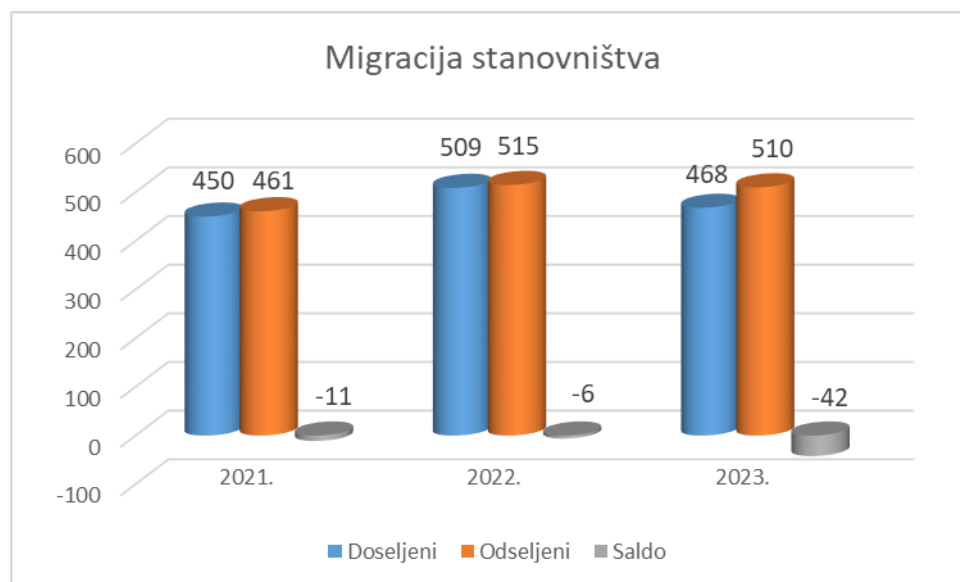


Slika 7 – Gustoća naseljenosti u ŽZH (Izvor: FZS)

Kada promatramo gustoću naseljenosti po općinama i gradovima proizlazi kako je Ljubuški najgušće naseljen (91,1 stanovnika na km² u 2023. godini), zatim Grude (74,7 stanovnika na km² u 2023. godini), slijedi Široki Brijeg (74,6 stanovnika po km² u 2023. godini), dok je najrjeđe naseljeno Posušje (43,9 stanovnika po km² u 2023. godini).

Migracije

U analizi migracija, odnosno broja odseljenih iz ŽZH kao i broja doseljenih u ŽZH, prema podacima FZS² u ŽZH se u prethodne tri promatrane godine bilježi prosječno 475 doseljenih u ŽZH i 495 odseljenih iz ŽZH. Broj odseljenih osoba je u 2023. godini iznosio 510, što je 5 odseljenih osoba manje u odnosu na 2022. godinu, a 49 odseljenih osoba više u odnosu na 2021. godinu. Broj doseljenih osoba u 2023. godini iznosio je 468, 41 manje doseljena osoba u odnosu na 2022. godinu i 18 doseljenih osoba više u odnosu na 2021. godinu.

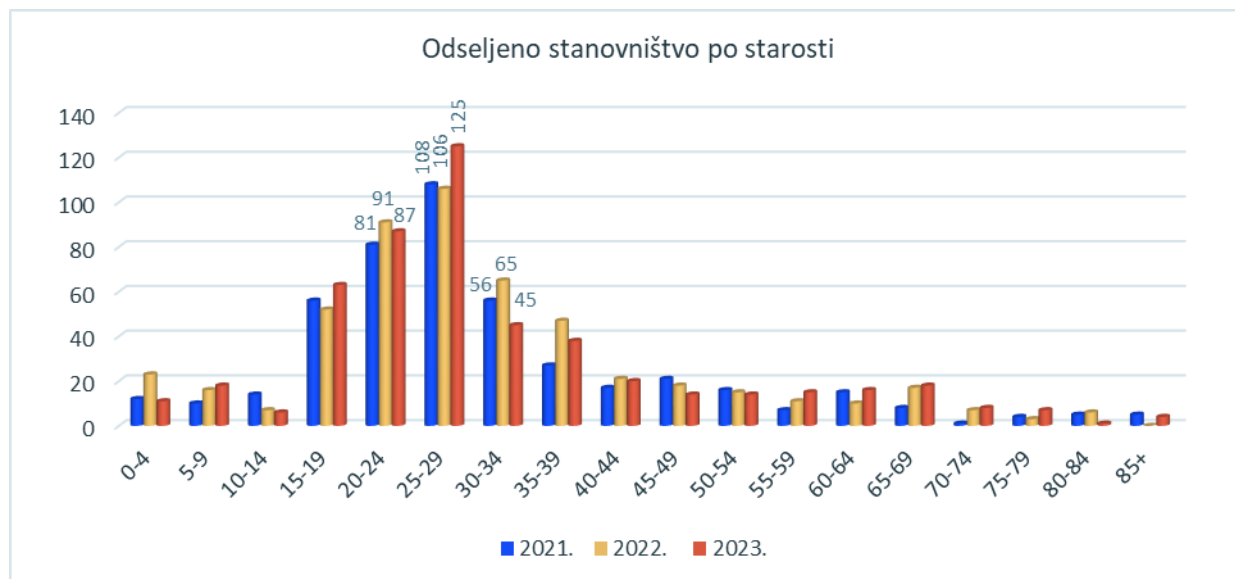


Slika 8 – Migracija stanovništva u ŽZH (Izvor:FZS)

² Podaci o migracijama su službeni statistički podaci i temelje se na formalno odjavljenim i formalno prijavljenim osobama. Međutim, broj odseljenih je zasigurno veći od formalno prikazanog jer se veliki broj ljudi ne odjavljuje sa svoje adrese boravišta.

Od ukupno odseljenih iz ŽZH u 2023. godini, registrirana je 101 osoba koja je odselila u inozemstvo, dok je ostali dio odselio iz ŽZH u druge dijelove FBiH. Od ukupnog broja odseljenih u inozemstvo najviše osoba je odselilo u Hrvatsku, njih 93.

Po starosnoj dobi, u 2023. godini, od ukupno 510 odseljenih stanovnika, 125 ili 24,51 % ih je u dobi od 25 do 29 godina, zatim 87 ili 17,06 % stanovništva u dobi od 20 do 24 godine, te 45 ili 8,8 % u dobi od 30 do 34 godine. Od ukupno 510 odseljenih, njih 437 odnosno 85,69 % je radno sposobno stanovništvo u dobi od 15-64 godine.



Slika 9 – Odseljeno stanovništvo po starosti (Izvor: FZS)

2.2. Gospodarski pokazatelji

U ovom poglavlju daje se kratki pregled osnovnih razvojnih pokazatelja i trendovi u promatrane tri godine, tj. od 2021. do 2023. godine. Prikazani su trendovi u poslovnom sektoru u ŽZH koji se temelje na podacima gospodarskih subjekata u ŽZH koji su predali završna financijska izvješća za 2023. godinu, kao i na statističkim podacima.

Poslovanje poduzeća

Prema podacima iz poslovne baze Dun&Bradstreet u ŽZH je u 2023. godini završne račune predalo 1.387 poslovnih subjekata, što u odnosu na 2022. godinu predstavlja porast za 115 poslovnih subjekata, odnosno porast oko 9 %. Pregled financijskog poslovanja ovih subjekata u 2023. godini u odnosu na prethodnu 2022. godinu pokazuje povećanje prihoda za 11 %, povećanje neto dobiti za 38 % te povećanje broja zaposlenih za 4,3 %. Pokazatelji iz baze Dun&Bradstreet temelje se samo na podacima iz završnih financijskih izvješća za 2023. godinu.

Ukupni financijski podaci za ŽZH	2021.	2022.	2023.
Ukupni prihodi	4.109.032.303,18	4.990.028.564,15	5.541.271.871,21
Neto dobit	318.240.798,43	378.403.636,45	523.775.634,68
Broj kompanija	1.194	1.272	1.387
Broj zaposlenih	15.552	16.230	16.932

Tabela 3 – Pregled ukupnih financijskih podataka za ŽZH (Izvor: Dun&Bradstreet)

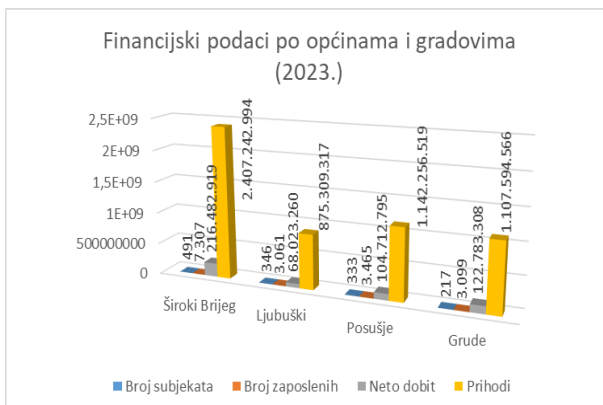
Najveći ukupni prihod na razini ŽZH ostvarili su poslovni subjekti iz Širokog Brijega, potom iz Posušja, Gruda te Ljubuškog. Najveću neto dobit u 2023. godini prema podacima baze Dun&Bradstreet bilježe subjekti iz Širokog Brijega, potom iz Gruda, slijede poslovni subjekti iz Posušja i Ljubuškog. Najviše zaposlenih imaju poslovni subjekti koji su predali završne račune iz Širokog Brijega, potom iz Posušja te Gruda. Najmanji broj zaposlenih prema bazi Dun&Bradstreet bilježi Ljubuški.

Poslovni subjekti u Širokom Brijegu bilježe rast prihoda u 2023. godini za oko 9%, neto dobit je povećana za oko 25% a broj zaposlenih za 3,6% u odnosu na 2022. godinu.

U Ljubuškom su se poslovni prihodi povećali za 15,7%, a neto dobit za 16,7%. Broj zaposlenih je veći za 5% u odnosu na 2022. godinu.

Poslovni subjekti u Posušju su zabilježili smanjenje prihoda u 2023. godini za oko 10%. Negativan tren je zabilježen i u slučaju neto dobiti u odnosu na prethodnu 2022. godinu. Neto dobit je smanjena za oko 25%. Broj zaposlenih u subjektima koji su predali završne račune je manji za 1,3% u odnosu na 2022. godinu.

Poslovni subjekti u Grudama u 2023. godini bilježe povećanje prihoda za oko 9% u odnosu na 2022. godinu, dok neto dobit bilježi povećanje za oko 27,7%. Broj zaposlenih je u 2023. godini veći za 1,2% u odnosu na 2022. godinu.

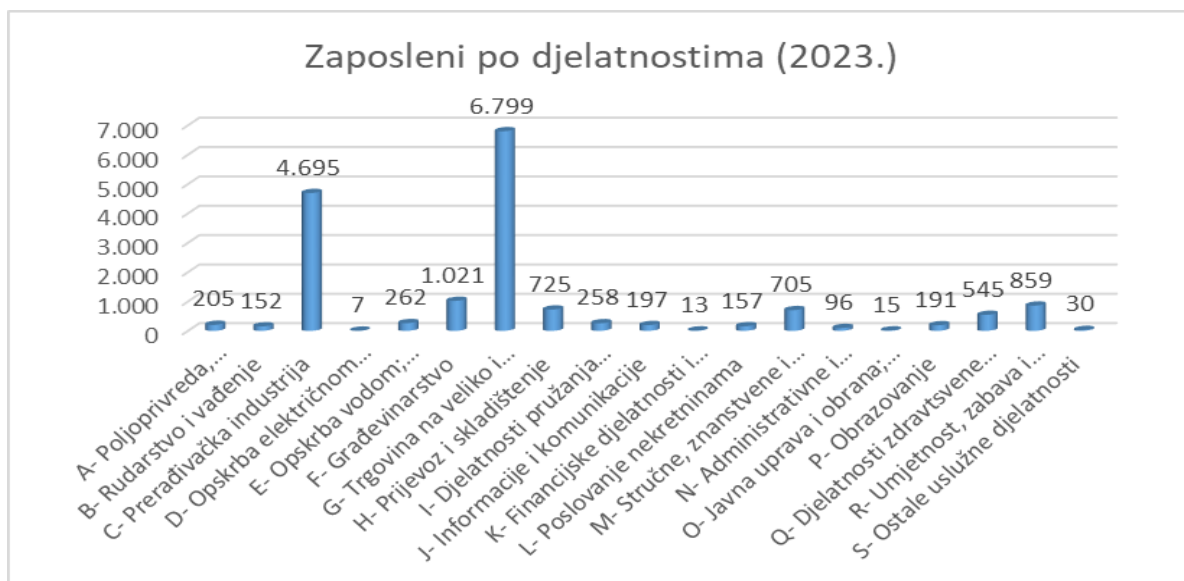


Slika 10- Financijski podaci po općinama za poslovne subjekte koji su predali završna financijska izvješća (Izvor: Dun&Bradstreet)



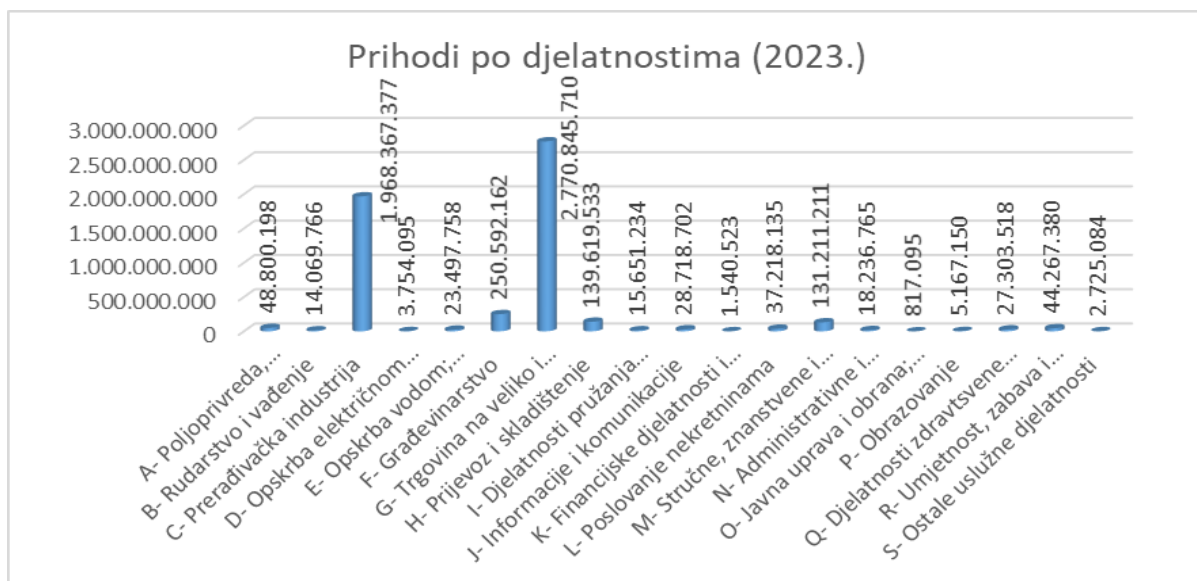
Slika 11- Broj subjekata po djelatnostima ŽZH u 2023. godini (Izvor: Dun&Bradstreet)

Najviše gospodarskih subjekata u 2023. godini u ŽZH, koji su predali završne financijske račune, bavilo se trgovinom na veliko i malo oko 36%, a ista djelatnost broji i najveći broj zaposlenih ok 40%. Na drugom mjestu s najviše gospodarskih subjekata je prerađivačka industrija 17,6%, u kojoj je zaposleno oko 27,7% od ukupnog broja zaposlenih osoba prema podacima iz Dun&Bradstreet baze. Na trećem mjestu po broju poslovnih subjekata je građevinarstvo, u postotku broj subjekata koji se bavi tim djelatnostima je 8,5%.



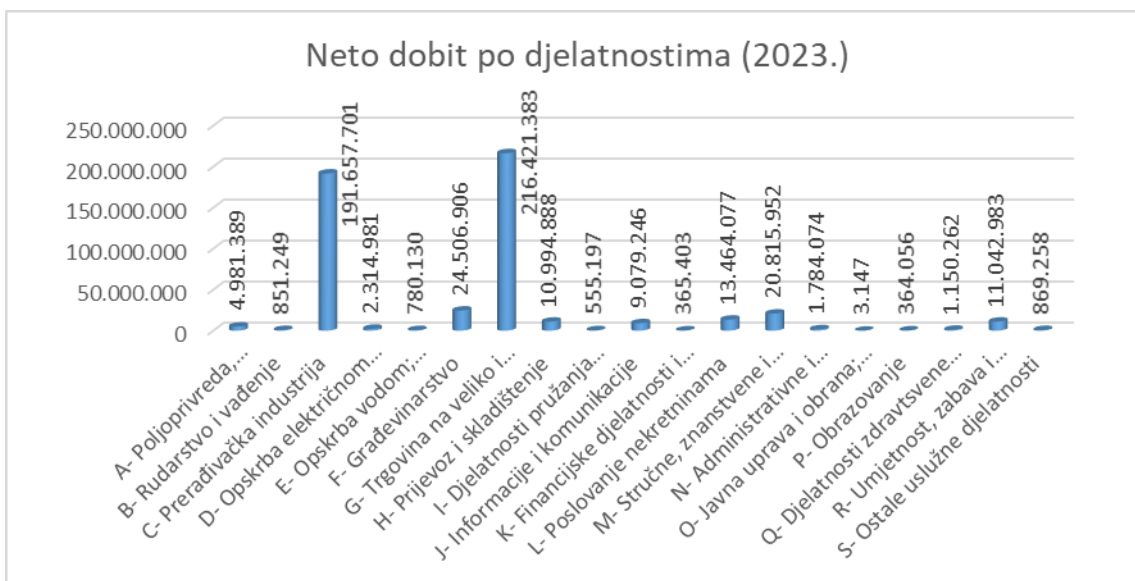
Slika 12- Broj zaposlenih po djelatnostima u ŽZH u 2023. godini (Izvor: Dun&Bradstreet)

U 2023. godini najviše je poslovnih prihoda ostvareno u trgovini na veliko i malo, 50% od ukupno ostvarenih prihoda. Slijedi prerađivačka industrija sa 35,6% od ukupno ostvarenih prihoda i građevinarstvo sa 4,53% od ukupno ostvarenih prihoda.



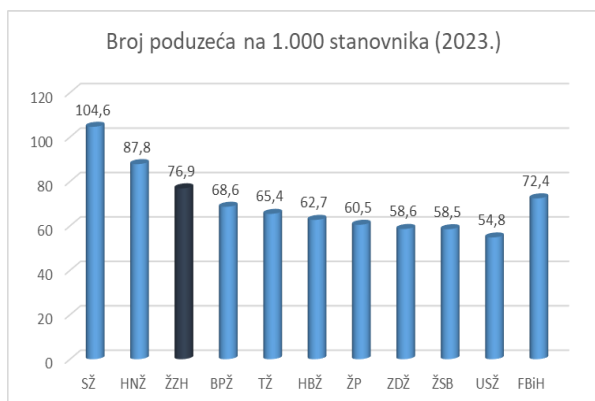
Slika 13- Prihod po djelatnostima u ŽZH u 2023. godini (Izvor: Dun&Bradstreet)

Najveća neto dobit je ostvarena u djelatnosti G- trgovina na veliko i malo i to 43% od ukupno ostvarene neto dobiti. Na drugom mjestu je djelatnost C- Prerađivačka industrija sa 37,4% od ukupno ostvarene dobiti, a na trećem mjestu je građevinarstvo sa oko 4,8% od ukupno ostvarene neto dobiti prema podacima iz poslovne baze Dun&Bradstreet.

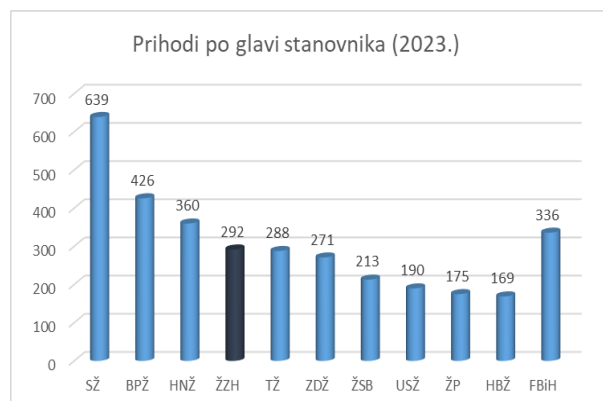


Slika 14-Neto dobit po djelatnostima u 2023. godini (Izvor: Dun&Bradstreet)

Prema podacima Federalnog zavoda za programiranje razvoja za 2023. godinu, po broju poduzeća na 1.000 stanovnika, ŽZH se nalazi na trećem mjestu u FBiH. Više poduzeća na 1.000 stanovnika ima samo SŽ i HNŽ. U usporedbi prihoda po glavi stanovnika, ŽZH se nalazi na četvrtom mjestu, iza SŽ, BPŽ, HNŽ.



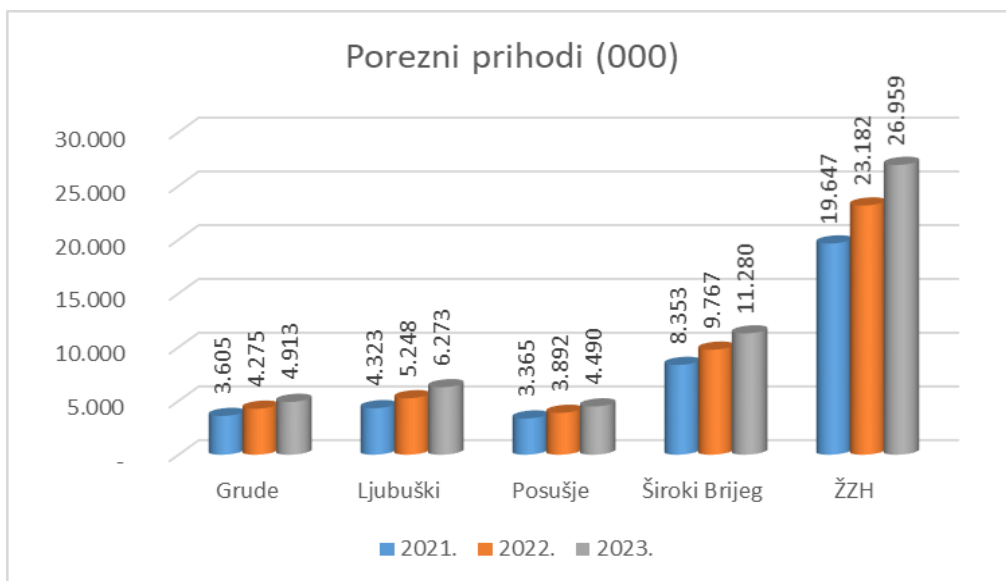
Slika 13 – Broj poduzeća na 1.000 stanovnika po županijama (Izvor: FZZPR)



Slika 14 - Prihodi po glavi stanovnika po županijama (Izvor:FZZPR)

Porezni prihodi

U ŽZH je u 2023. godini ostvareno je 26,9 milijuna KM poreznih prihoda. U analizi poreznih prihoda u posljednje tri godine, vidljivo je da se u ŽZH u 2023. godini bilježi rast poreznih prihoda u odnosu na 2022. godinu i to za 16,3%, a u odnosu na 2021. godinu porezni prihodi su veći za 37,2%.

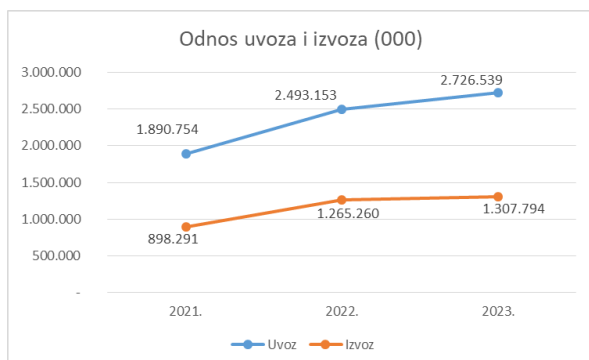


Slika 17 – Porezni prihodi u ŽZH (Izvor: FZZPR)

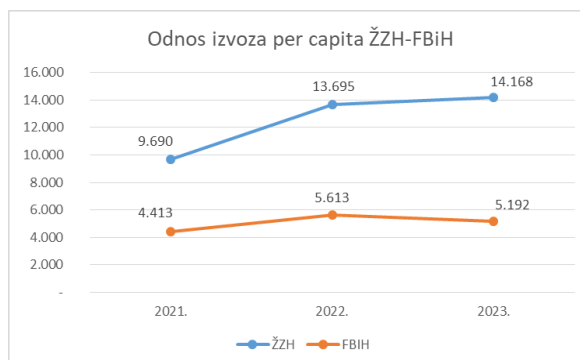
Što se tiče analize poreznih prihoda po jedinicama lokalne samouprave, obje općine (Posušje i Grude) i oba grada (Široki Brijeg i Ljubuški) bilježe pozitivan trend, u odnosu na prethodne dvije godine 2021. i 2022. Tako su u Grudama u 2023. godini porezni prihodi iznosili 4.913.000 KM i povećali su se za 14,93% u odnosu na 2022. godinu, a u odnosu na 2021. godinu veći su 36,3%. U Ljubuškom su porezni prihodi iznosili 6.273.000 KM u 2023. godini i veći su za 19,5% u odnosu na prethodnu 2022. godinu i 45% u odnosu na 2021. godinu. U Posušju su porezni prihodi u 2023. iznosili 4.490.000 KM i veći su za 15,2% u odnosu na 2022. godinu i 33,4% u odnosu na 2021. godinu. U Širokom Brijegu su porezni prihodi iznosili 11.280.000 KM u 2023. godini, i veći su za 15,5% u odnosu na prethodnu 2022. godinu i 35% u odnosu na 2021. godinu.

Uvoz- Izvoz

Kada promatramo odnos uvoza i izvoza u ŽZH, izvoz u 2023. godini iznosi 1.307.794.000 KM i bilježi porast za 3,4% u odnosu na 2022. godinu, te 45,59% u odnosu na 2021. godinu. Uvoz u 2023. također bilježi porast u odnosu na 2022. godinu. U 2023. godini je iznosio 2.726.539.000 KM i veći je za 9,4% u odnosu na prethodnu 2022. godinu. U odnosu na 2021. godinu izvoz je u 2023. godini veći za 44,2%.



Slika 18 – Odnos uvoza i izvoza u ŽZH (Izvor:FZZPR)

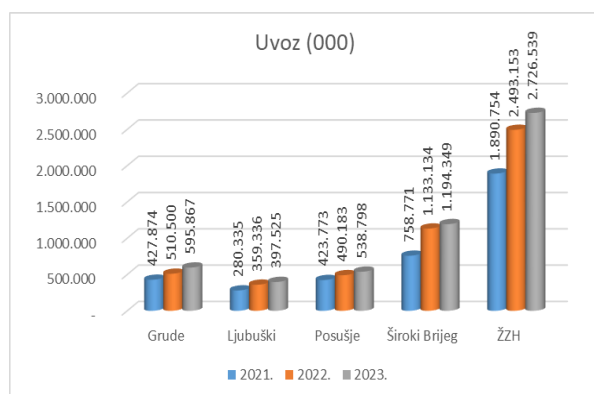


Slika 19 – Odnos izvoza po glavi stanovnika između ŽZH i FBiH (Izvor: FZZPR)

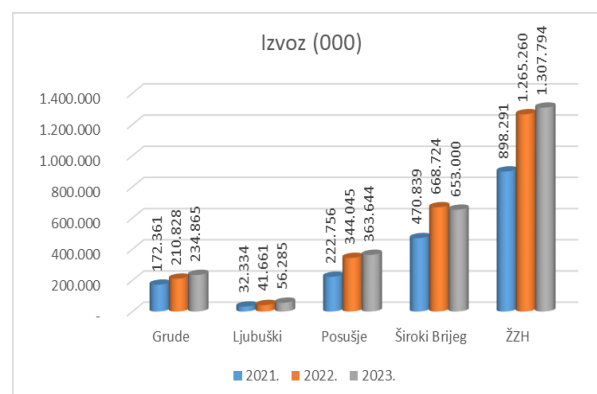
Izvoz po glavi stanovnika u ŽZH bilježio je pozitivan trend u prethodnim promatranim godinama. U 2023. godini izvoz po glavi stanovnika iznosio je 14.168 KM i povećao se za 3,5% u odnosu na 2022. godinu, a u odnosu na 2021. veći je za 46,21%. FBiH u 2023. godini bilježi negativan trend u segmentu izvoza po glavi stanovnika u odnosu na 2022. godinu. Izvoz po glavi stanovnika na razini FBiH u 2023. godini iznosio je 5.192 KM i manji je za 7,5% u odnosu na 2022. godinu, ali je i dalje veći nego u 2021. godini za 17,7%. Kroz sve promatrane godine izvoz po glavi stanovnika u ŽZH je veći od izvoza po glavi stanovnika na razini FBiH.

Promatrajući pojedinačno jedinice lokalne samouprave, i gradovi i općine ŽZH imaju porast uvoza u 2023. godini u odnosu na dvije prethodne promatrane godine. Uvoz je u Širokom Brijegu iznosio 1.194.349.000 KM, što je 5,4% više od prethodne 2022. godine i 57,4% je veći u odnosu na 2021. godinu. U Posušju je zabilježen 9,9% veći uvoz u 2023. godini u odnosu na 2022. godinu, i 27,14% veći uvoz u odnosu na 2021. godinu. U Ljubuškom je u 2023. godini uvoz iznosio 397.525.000 KM, 10,6% veći nego prethodne 2022. godine i za 41,8% veći u odnosu na 2021. godinu. Grude, kao i ostale jedinice lokalne samouprave, bilježe pozitivan trend uvoza u 2023. godini. U odnosu na 2022. godinu uvoz se povećao za 16,72%, a u odnosu na 2021. godinu veći je za 39,26%.

U segmentu izvoza, Grude, Ljubuški i Posušje bilježe pozitivan trend u 2023. godini u odnosu na prethodne dvije godine, dok Široki Brijeg bilježi negativan trend u odnosu na prethodnu 2022. godinu. Široki Brijeg bilježi smanjenje izvoza u 2023. godini i to za 2,3% u odnosu na 2022. godinu, a u usporedbi s 2021. godinom, izvoz je veći za 38,7%. Posušje je zabilježilo povećanje izvoza za 5,7% u 2023. godini u odnosu na prethodnu 2022. i 63,24% u odnosu na 2021. godinu. Ljubuški bilježi najmanji izvoz kroz sve godine i u 2023. je iznosio 56.285.000 KM, a to je povećanje od 35,1% u odnosu na 2022. godinu. U odnosu na 2021. godinu, izvoz u Ljubuškom je povećan za 74,1%. I u Grudama je zabilježen pozitivan trend u segmentu izvoza u 2023. godini, i to izvoz se povećao za 11,4% u odnosu na prethodnu 2022. i 36,26% u odnosu na 2021. godinu.

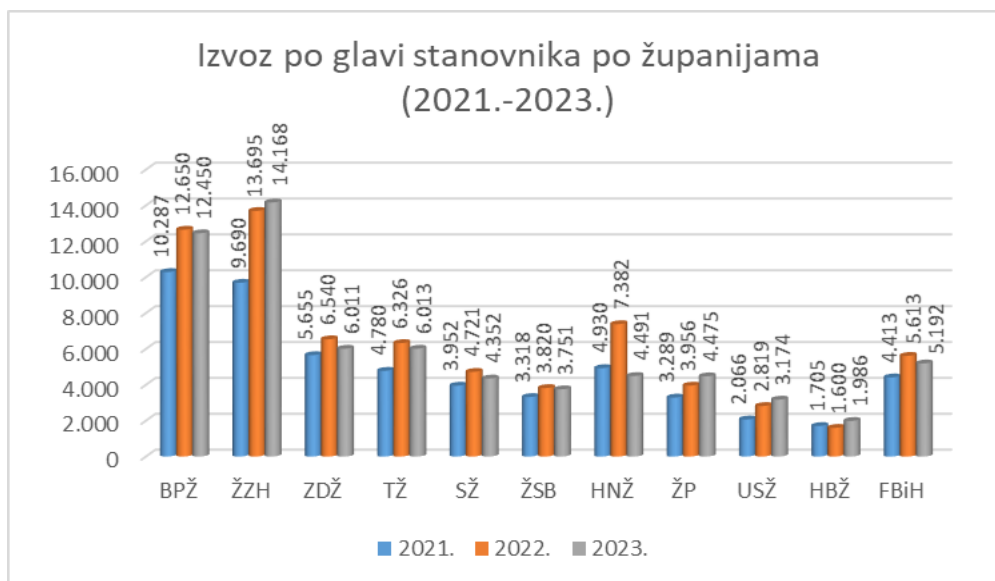


Slika 20 – Uvoz u ŽZH u tisućama KM (Izvor: FZS)



Slika 21 – Izvoz iz ŽZH u tisućama KM (Izvor: FZS)

Ako usporedimo izvoz po glavni stanovnika s ostalim županija i FBiH, ŽZH se u 2023. godini nalazi na prvom mjestu. Prosječan izvoz po glavi stanovnika u FBiH u 2023. godini iznosi 5.192 KM, što znači da je izvoz po glavi stanovnika u ŽZH koji iznosi 14.168 KM veći od federalnog prosjeka za 8.976 KM.



Slika 22 – Izvoz po glavi stanovnika po županijama (Izvor: FZZPR)

Analizirajući podatke izvoza po glavi stanovnika po županijama, samo četiri županije bilježe pozitivan trend izvoza po glavi stanovnika u 2023. godini u odnosu na 2022. godinu, i to ŽZH, PŽ, USŽ i HBŽ. Ostale županije bilježe negativan trend. Također, i na razini FBiH bilježi se negativan trend u odnosu na 2022. godinu.

Prema podacima FZS najveći ostvareni izvoz u 2023. godini, kada promatramo izvoz po područjima klasifikacijske djelatnost, zabilježen je u prerađivačkoj industriji (87,25% od ukupnog izvoza).

Djelatnost	2021.	2022.	2023.
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	3.461	4.637	6.932
Vađenje ruda i kamena	435	55.826	77.256
Prerađivačka industrija	828.176	1.120.006	1.141.098
Proizvodnja, snabdijevanje, opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	0	0	15.450
Ostalo	66.220	83.747	67.061
Nerazvrstano po kategorijama	0	1.044	0
UKUPNO	898.292	1.265.261	1.307.797

Tabela 4 – Izvoz po djelatnostima (Izvor: FZS)

Kad analiziramo izvoz po sektorima vidljivo je kako je u 2023. godini najveći izvoz ostvaren u sektoru Mašine/ strojevi i transportna sredstva (41,94%) i u sektoru Industrijski proizvodi, razvrstani prema vrsti sirovina (31,06%).

Sektor	2021.	2022.	2023.
Hrana i žive životinje	14.462	17.935	30.041
Pića i duhan	2.721	2.639	3.421
Sirove materije nejestive, osim goriva	12.260	20.959	16.830
Mineralna goriva, maziva i srodni proizvodi	959	81.328	106.610
Masti i ulja život. I biljnog porijekla	33	14	59
Kemijski proizvodi	59.623	68.593	73.015
Industrijski proizvodi razvrstani prema vrsti sirovina	328.721	446.739	406.294

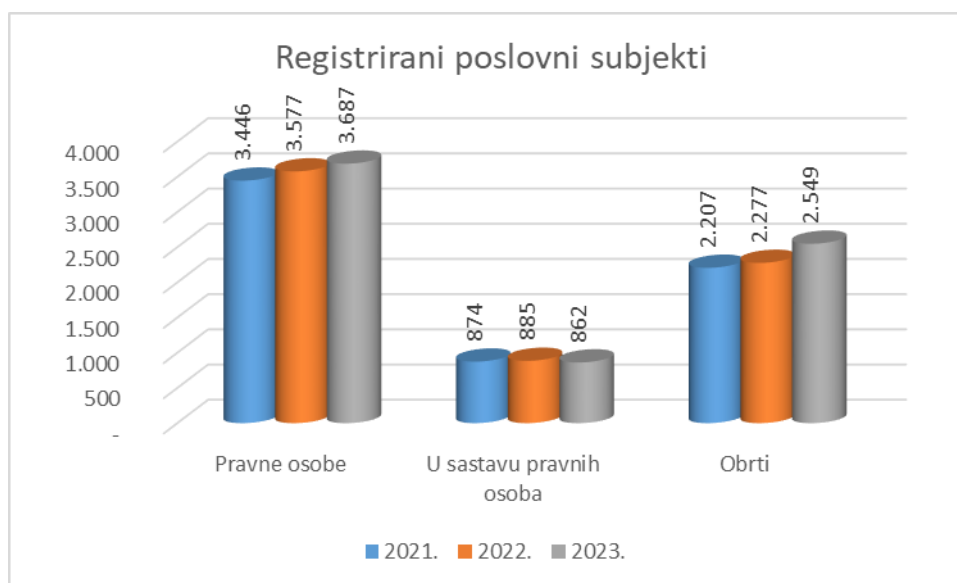
Mašine/ Strojevi i transportna sredstva	375.847	490.223	548.540
Razni industrijski proizvodi	103.666	135.787	122.987
Proizvodi neraspoređeni po kategorijama	0	1.044	0
UKUPNO	898.292	1.265.261	1.307.797

Tabela 5 – Izvoz po sektorima (Izvor: FZS)

Struktura gospodarstva

Prema podacima FZS³, u strukturi gospodarstva u ŽZH dominiraju pravne osobe kojih u ukupnom broju poslovnih subjekata ima 3.687, dok obrta ima 2.549. U sastavu pravnih osoba ima 862 poslovnih subjekata.

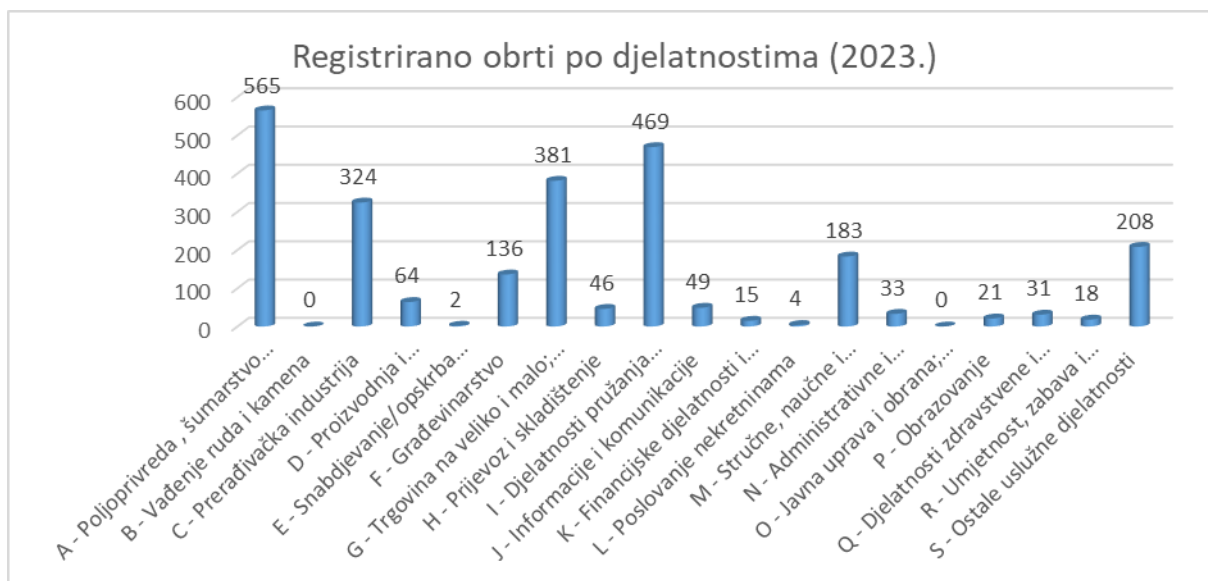
Broj obrta je u 2023. godini zabilježio rast u odnosu na 2022. godinu, i to za 272 poslovna subjekta. Jedinice u sastavu pravnih osoba bilježe negativan trend u odnosu na 2022. godinu i manje je 23 jedinice u sastavu u 2023. godini. Pravne osobe bilježe pozitivan trend kroz sve promatrane godine. U 2023. godini bilo je registrirano 3.687 pravnih osoba, 110 više u usporedbi s 2022. godinom.



Slika 23 - Registrirani poslovni subjekti (Izvor: FZS)

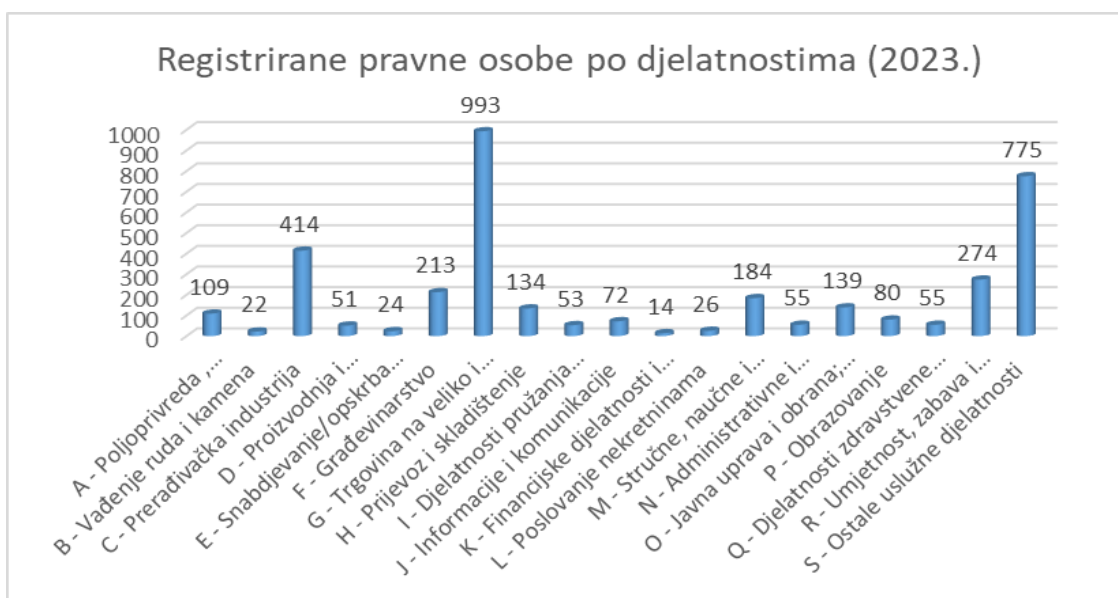
U strukturi obrta u ŽZH u 2023. godini najviše je obrta iz djelatnosti Poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (22,16%), zatim iz djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (18,4%) te trgovine na veliko i malo (14,94%).

³ U ovaj broj su uračunati svi poslovni subjekti, odnosno i oni koji su neaktivni ali se još statistički vode jer nisu formalno objavljeni iz pojedinih razloga.



Slika 24 – Broj obrta po djelatnostima u 2023. godini (Izvor: FZS)

U strukturi pravnih osoba, najviše pravnih osoba je u djelatnostima trgovine na veliko i malo i popravak motornih vozila i motocikla (26,93%), potom ostalih uslužnih djelatnosti (21,02%) i prerađivačke industrije (11,22%).



Slika 25 – Struktura pravnih osoba po djelatnostima u 2023. godini (Izvor: FZS)

Poslovna infrastruktura

U ŽZH je aktivno 7 poslovnih zona. Po dvije poslovne zone su aktivne U Širokom Brijegu, Ljubuškom i Posušju i jedna u općini Grude. Ukupna površina poslovnih zona je 612,64 ha na kojima je 299 parcela. U 2023. godini, u poslovnim zonama u Širokom Brijegu, Grudama, Posušju i Ljubuškom je aktivno 76 tvrtki. U poslovnim zonama u Širokom Brijegu u 2023. godini su 3 tvrtke više nego u 2022. godini u kojima je zaposleno 92 osoba više u odnosu na prethodnu godinu. U Grudama, poslovna zona Poljanice broji 1 tvrtku više nego prethodne godine te 37 više zaposlenih. U poslovnim zonama u Posušju u 2023. godini bilo je 2 tvrtke

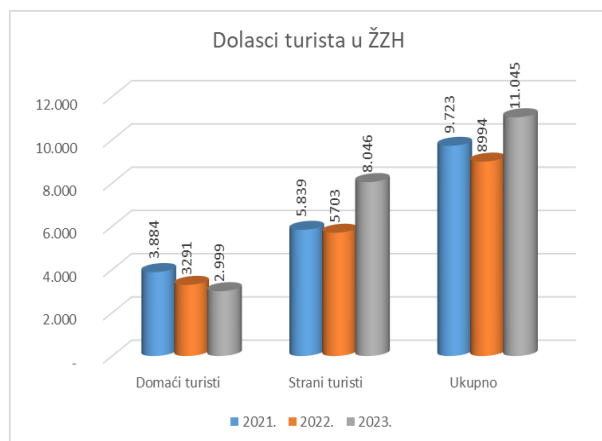
manje u odnosu na 2022. godinu ali i 8 zaposlenih više. U Ljubuškom je u 2023. godini bilo 8 tvrtki više nego prethodne 2022. u kojima je bilo 641 zaposlena osoba.

Naziv	Grad	Površina u ha	Broj parcela	2021.		2022.		2023.	
				Broj tvrtki	Broj zaposlenih	Broj tvrtki	Broj zaposlenih	Broj tvrtki	Broj zaposlenih
1.Trn	Široki Brijeg	50	40	11	583	11	583	12	660
2.Knešpolje	Široki Brijeg	65,34	25	11	600	8	858	10	873
3. Zvirići	Ljubuški	174	29	4	0	4	6	32	641
4. Mostarska vrata	Ljubuški	84	86	20	303	20	303		
5. Pogana Vlaka – Poljanice	Grude	35	48	10	294	11	353	12	390
6. Osrdak	Posušje	13,74	24	5	136	5	136	5	136
7. Vlake	Posušje	190,38	47	8	160	8	162	5	170
UKUPNO		612,46	299	69	2.076	67	2.401	76	2.870

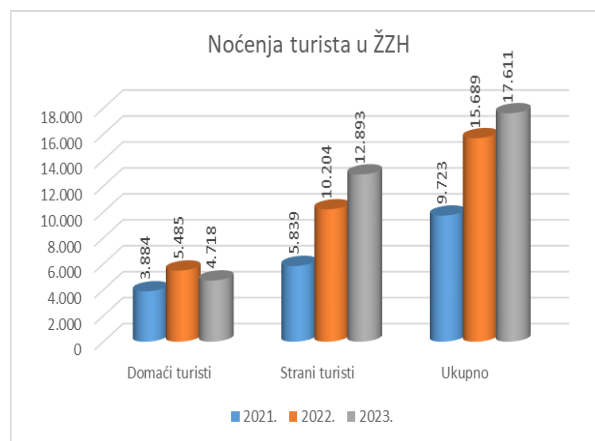
Tabela 6 – Pregled poslovne infrastrukture (Izvor: Općine i gradovi)

Turizam

U segmentu turizma ŽZH je od 2016. godine konstantno bilježila rast broja dolazaka i noćenja turista. U 2023. godini turizam bilježi pozitivne trendove u odnosu na prethodne promatrane 2021. i 2022. godinu. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u 2023. godini bilo je ukupno 11.045 dolazaka u ŽZH, što je 22,8% više u odnosu na 2022. godinu, i više za 13,6% u odnosu na ukupan broj dolazaka u 2021. godini. Broj noćenja u 2022. godini iznosio je 17.611, što je 12,3% više nego prethodne promatrane 2022. godine, te čak 81% više u odnosu na 2021. godinu.

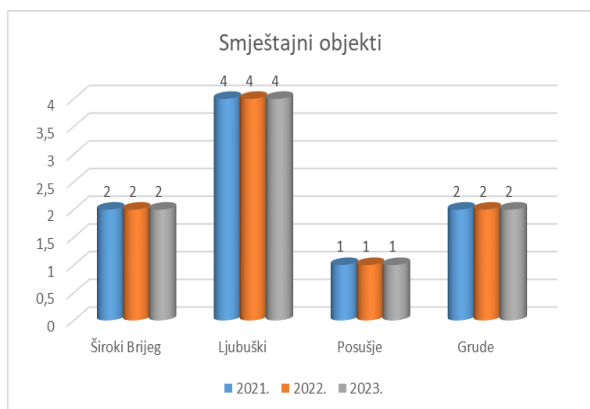


Slika 25 – Dolasci turista u ŽZH (Izvor: FZS)

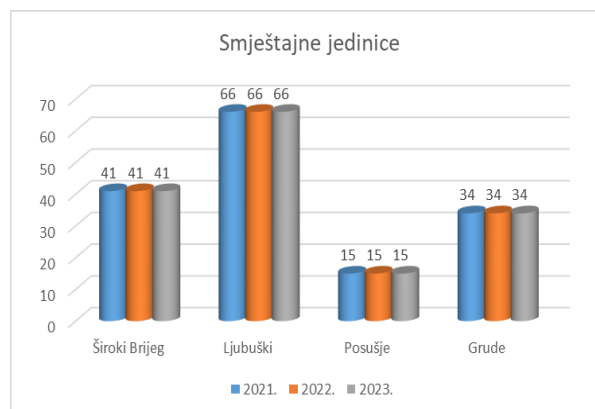


Slika 25 – Noćenja turista u ŽZH (Izvor: FZS)

Prema podacima iz upisnika kategoriziranih objekata koji se vodi pri Ministarstvu gospodarstva ŽZH, te podacima od općina i gradova, u 2023. godini broj turističkih objekata i smještajnih jedinica ostao je isti u odnosu na prethodne 2021. i 2022. godinu. Upisano je ukupno 9 objekata. Od 9 objekata koji su u funkciji, 4 su hotela (od čega 2 na razini 4* i 2 na razini 3*), 3 motela i 2 objekta za odmaralište i kraći odmor. Raspoložu sa ukupno 156 smještajnih jedinica. Najviše smještajnih jedinica je registrirano u Ljubuškom, potom u Širokom Brijegu, Grudama i Posušju.



Slika 26 – Broj smještajnih objekata (Izvor: Ministarstvo gospodarstva ŽZH)



Slika 27 – Broj smještajnih jedinica (Izvor: Ministarstvo gospodarstva ŽZH)

Prema podacima dobivenim od strane općina i gradova, u Širokom Brijegu je registrirano 5 smještajnih objekata od čega je jedan hotel, dvije sobe u domaćinstvu, jedan studio apartman u domaćinstvu i jedna kuća za odmor u domaćinstvu.

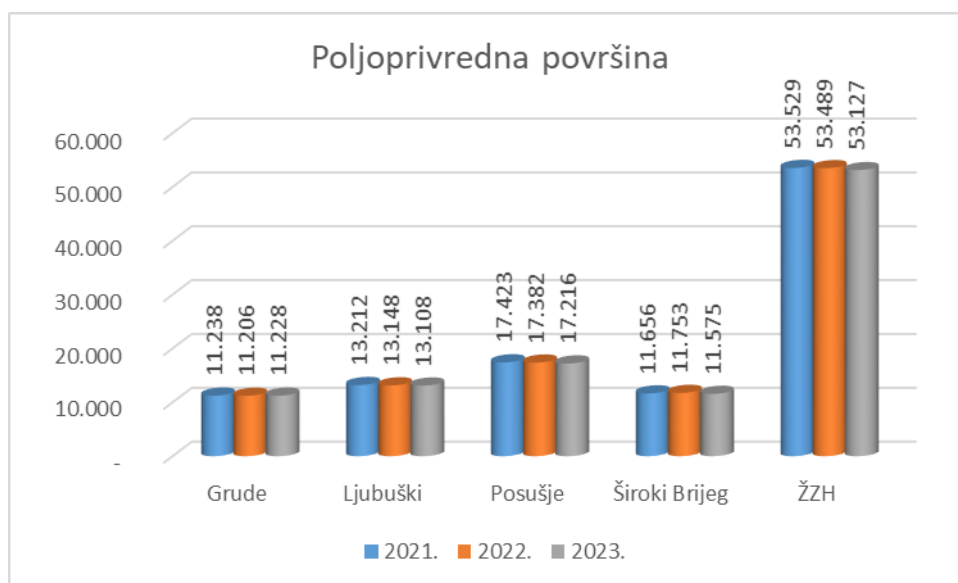
U općini Posušje su registrirana 2 smještajna objekta i to jedna kuća za odmor i jedan motel.

U Ljubuškom su u 2023. godini bila registrirano 64 smještajna ugostiteljska subjekta.

S obzirom da u Širokom Brijegu i Posušju još uvijek nije uspostavljena Turistička zajednica, nema evidencija o broju noćenja i naplaćenih boravišnih pristojbi.

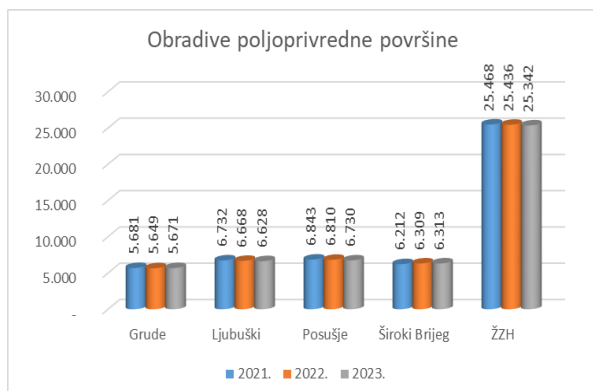
Poljoprivreda

Prema podacima Federalnog zavoda za programiranje razvoja u ŽZH ima ukupno 53.127 poljoprivrednih površina. U 2023. godini najviše poljoprivrednih površina je bilo u Posušju 17.216, zatim u Ljubuškom 13.108, potom u Širokom Brijegu 11.575. Najmanje poljoprivrednih površina je u Grudama 11.228.

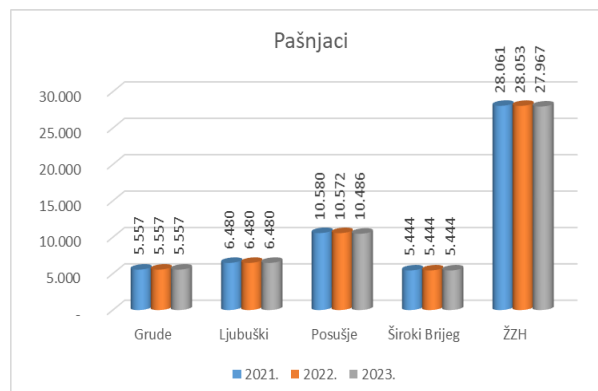


Slika 28 – Poljoprivredne površine u ŽZH (Izvor: FZZPR)

Od ukupnog broja poljoprivrednih površina 47,7% je obradivih površina a ostatak su pašnjaci. Najviše obradivih površina ima Posušje, a najmanje Grude, dok je pašnjaka najviše u Posušju a najmanje u Širokom Brijegu.

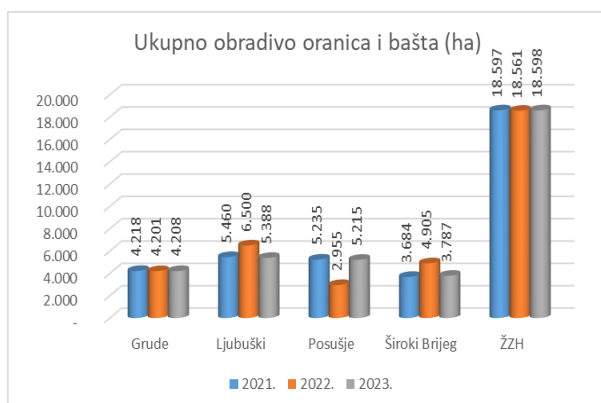


Slika 29 – Obradive poljoprivredne površine u ŽZH (Izvor: FZZPR)

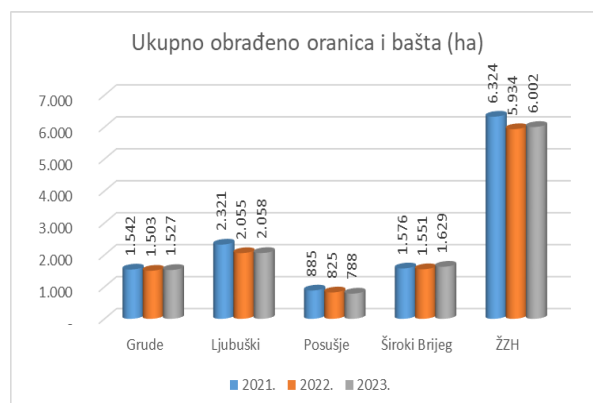


Slika 30 – Pašnjaci u ŽZH (Izvor: FZZPR)

U obradive površine spadaju oranice i vrtovi kojih je 73%, zatim voćnjaci (1,1%), vinogradi (3,8%) i livade (21,8%). Od ukupno obradivih oranica i vrtova obrađeno je 6.002 ha (32,3%). Najviše obrađenih oranica i vrtova je u Ljubuškom 2.058 ha, zatim u Širokom Brijegu 1.629 ha, potom u Grudama 1.527ha. Najmanje obrađenih oranica i vrtova je u Posušju 788 ha. Postotak neobrađenih oranica u ŽZH iznosi 67,7%. U Posušju je neobrađeno 84,89% oranica i vrtova, u Grudama 63,71%, u Širokom Brijegu 56,98%, a u Ljubuškom 61,8%.

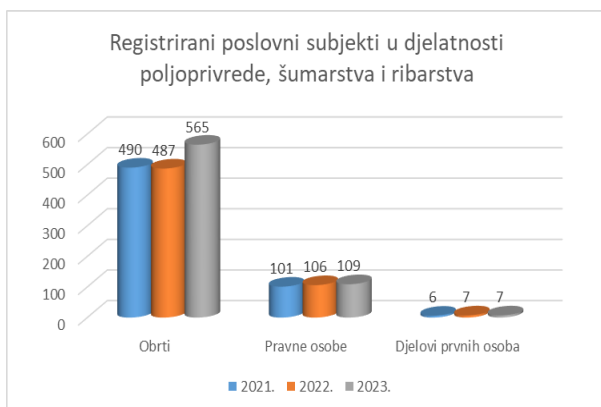


Slika 31 – Ukupno obradivo oranica i bašta (Izvor: FZZPR)

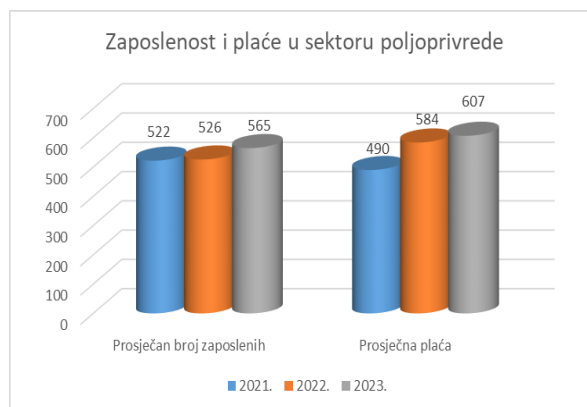


Slika 32 – Ukupno obrađeno oranica i bašta (Izvor: FZZPR)

U 2023. godini ukupan broj subjekata koji se bave poljoprivredom, prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, bio je 681. Od ukupnog broja poslovnih subjekata, pravnih osoba je 109, 3 pravne osobe više nego prethodne godine 2022. godine. U odnosu na 2021. godinu, zabilježeno je 8 više pravnih osoba u sektoru poljoprivrede. Broj obrta u poljoprivredi u 2023. godini bio je 565, 78 obrta više u odnosu na 2022. godinu i 75 više u odnosu na 2021. godinu. Što se tiče prosječnog broja zaposlenih, u 2023. godini zabilježeno je 565 zaposlenih u poljoprivredi, 39 manje zaposlenih u odnosu na prethodnu 2022. godinu i 43 više zaposlenih u odnosu na 2021. godinu. Prosječna plaća u sektoru poljoprivrede u 2023. godini iznosila je 607 KM. U odnosu na prethodne promatrane godine, zabilježeno je povećanje prosječne plaće i to za 3,9 u odnosu na 2022. godinu i 23,9% u odnosu na 2021. godinu.

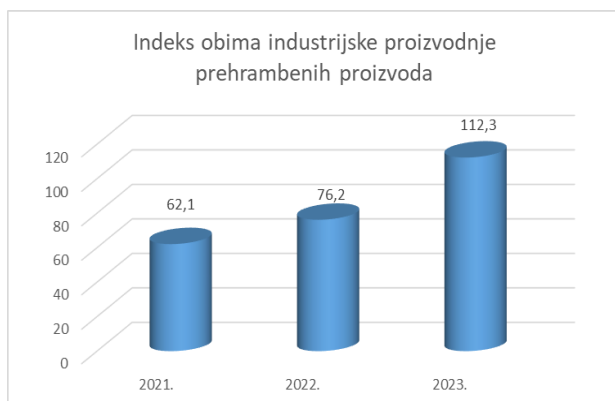


Slika 33 – Registrirani poslovni subjekti u djelatnosti poljoprivrede (Izvor: FZS)

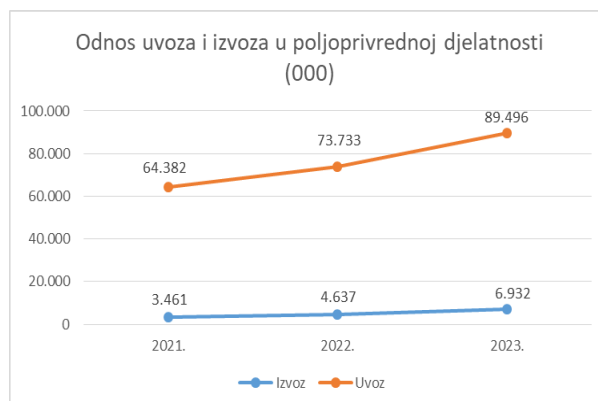


Slika 34 – Prosječan broj zaposlenih i prosječna plaća u sektoru poljoprivrede (Izvor: FZS)

Indeks obujma industrijske proizvodnje prehrambenih proizvoda u 2023. godini iznosi 112,3. U prethodnoj promatranoj 2022. godini indeks industrijske proizvodnje prehrambenih proizvoda iznosio je 76,2, što znači da je u 2023. veći za 47,3%. U odnosu na 2021. godinu kada je indeks iznosio 62,1, u 2023. godini je veći za 80,8%. U segmentu izvoza u poljoprivrednoj djelatnosti, kroz cijelo promatrano razdoblje izvoz je u porastu, bilježi pozitivan trend. Tako je izvoz u 2021. godini iznosio 3.461.000 KM, u 2022. godini 4.637.000 KM a u 2023. godini 6.932.000 KM. U segmentu uvoza, u 2023. godini zabilježeno je povećanje uvoza u odnosu na prethodne promatrane godine, a iznosio je 89.496.000 KM. U 2022. godini uvoz je iznosio 73.733.000 KM, a u 2021. godini 64.382.000 KM.



Slika 35 – Indeks obujma industrijske proizvodnje prehrambenih proizvoda (Izvor: FZS)



Slika 36 – (Odnos izvoza i uvoza u poljoprivrednoj djelatnosti (Izvor: FZS)

Izvoz hrane i živih životinja iz ŽZH u 2023. godini iznosio je 30.041.000 KM, što je 2,3% od ukupne vrijednosti izvoza ostvarenog u ŽZH u 2023. godini. Vrijednost izvoza hrane i živih životinja je u 2023. godini veća za 67,5% u odnosu na prethodnu promatranu 2022. godinu, i 107,7% u odnosu na 2021. godinu.

Podaci za investicije u nova stalna sredstva po namjeni ulaganja i tehničkoj strukturi prikazana su za razdoblje od 2020. do 2022. godine jer potrebni podaci za 2023. koje priprema FZS još uvijek nisu objavljeni. U tabeli 7 prikazana su kretanja ulaganja u spomenutom trogodišnjem razdoblju. Prema podacima FZS, investicije u nova stalna sredstva povećane su u 2022. godini u odnosu na dvije prethodne promatrane godine. Ukupne investicije u nova stalna sredstva u 2022. godini iznosile su 197.694.000,00 KM. Najveći iznosi investicija bili su za strojeve, opremu i transportna sredstva, dok su najmanji iznosi investicija bili za troškove prijenosa vlasništva.

Investicije u nova stalna sredstva po namjeni ulaganja i tehničkoj strukturi (000)	2020.	2021.	2022.
<i>Investicije u nova stalna sredstva (UKUPNO)</i>	115.965	166.764	197.694
<i>Građevinski objekti i prostori</i>	40.923	47.799	82.283
<i>Strojevi, oprema i transportna sredstva</i>	71.535	112.011	108.921
<i>Ostala materijalna sredstva</i>	3.507	6.954	6.490
<i>Ostala nematerijalna sredstva</i>	3.364	6.641	6.429
<i>Troškovi prijenosa vlasništva</i>	142	313	60

Tabela 7 – Investicije u nova stalna sredstva po namjeni ulaganja i tehničkoj strukturi u tis. KM (Izvor:FZS)

Prema podacima iz poslovne baze Dun&Bradstreet, u 2023. godini završne račune predalo je 58 poslovnih subjekata koji se bave poljoprivredom. U tim poslovnim subjektima zaposlene su 205 osobe. Prihodi koje su ostvarili ovi subjekti u 2023. godini iznose 48.800.198 KM, bruto profit 5.459.950 KM i neto profit 4.981.389 KM. Najviše poslovnih subjekata poljoprivredne djelatnosti nalazi se u Ljubuškom, 27 subjekata, potom u Posušju 21 subjekata, u Širokom Brijegu 6 subjekata i u Grudama 4 poslovnih subjekata. Najviše zaposlenih osoba broje poslovni subjekti iz Ljubuškog 116, slijede poslovni subjekti iz Posušja 41 zaposlenih i Gruda sa 31 zaposlenih, a najmanje zaposlenih broje poslovni subjekti iz Širokog Brijega 17. Najveći prihode ostvarili su poslovni subjekti iz Ljubuškog 18.744.187, potom iz Gruda 17.408.317 KM. Slijedi Posušje čiji su poslovni subjekti ostvarili 12.205.406 KM prihoda, a najmanje prihode ostvarili su poslovni subjekti iz Širokog Brijega 442.288 KM.

Djelatnost -A-	ŽZH	Široki Brijeg	Ljubuški	Posušje	Grude
Broj subjekata	58	6	27	21	4
Zaposleni	205	17	116	41	31
Prihodi	48.800.198	442.288	18.744.187	12.205.406	17.408.317
Bruto profit	5.459.950	74.477	2.936.691	763.164	1.685.618
Neto profit	4.981.389	66.635	2.651.016	694.782	1.568.956

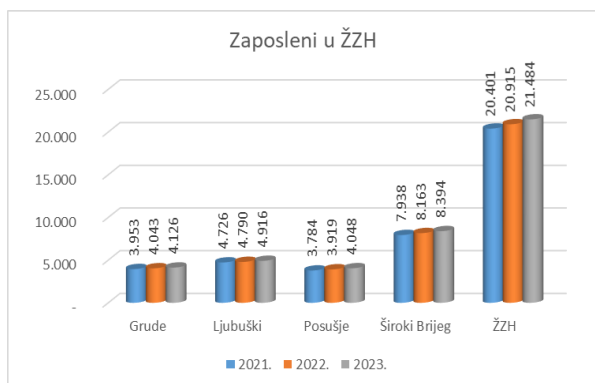
Tabela 8 – Ukupni financijski podaci poslovnih subjekata poljoprivredne djelatnosti (Izvor: Izvor: Dun&Bradstreet)

2.3. Društveni pokazatelji

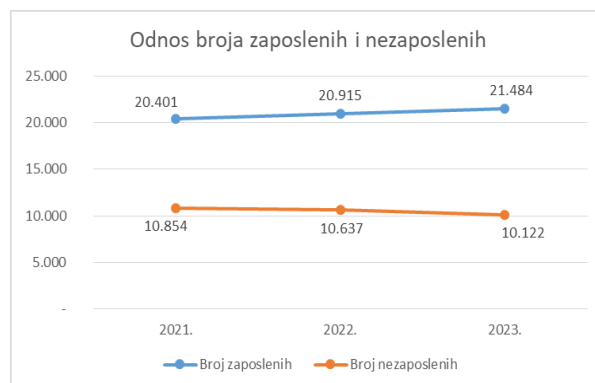
U dijelu društvenih pokazatelja analizirani su podaci vezani za tržište rada, školstvo, zdravstvo, socijalu i sigurnost.

Zaposlenost i nezaposlenost

Broj zaposlenih u ŽZH kroz sve promatrane godine je u porastu i u 2023. godini broj zaposlenih je iznosio 21.484. Na razini ŽZH u 2023. godini došlo je do povećanja broja zaposlenih za 569 osoba odnosno 2,7% u odnosu na 2022. godinu. U odnosu na 2021. godinu broj zaposlenih u 2023. godini je veći za 5,3%. U segmentu broja nezaposlenih, zabilježen je negativan trend kroz sve tri promatrane godine. U 2023. godini je broj nezaposlenih osoba iznosio 10.122, što je 4,8% manje nezaposlenih u odnosu na 2022. godinu, te 6,7% manje u odnosu na 2021. godinu.



Slika 37 – Broj zaposlenih u ŽZH (Izvor: FZS)

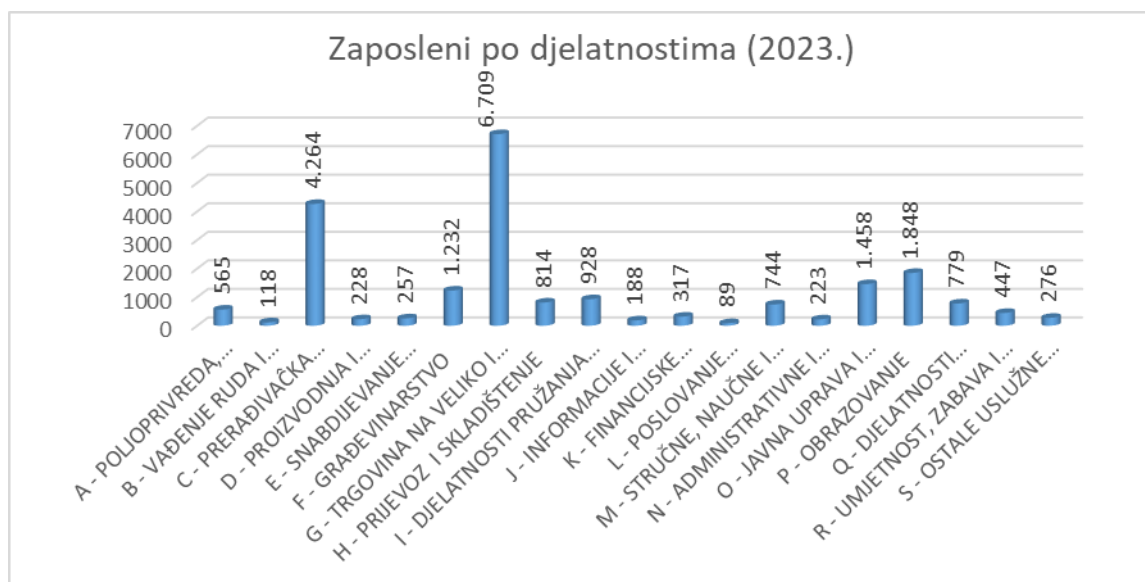


Slika 38 – Odnos broja zaposlenih i nezaposlenih (Izvor: FZS)

Kada promatramo jedinice lokalne samouprave pojedinačno, na slici 37 jasno je vidljivo da Široki Brijeg, Posušje, Grude i Ljubuški bilježe pozitivan trend u broju zaposlenih osoba u 2023. godini u odnosu na prethodnu 2022. godinu.

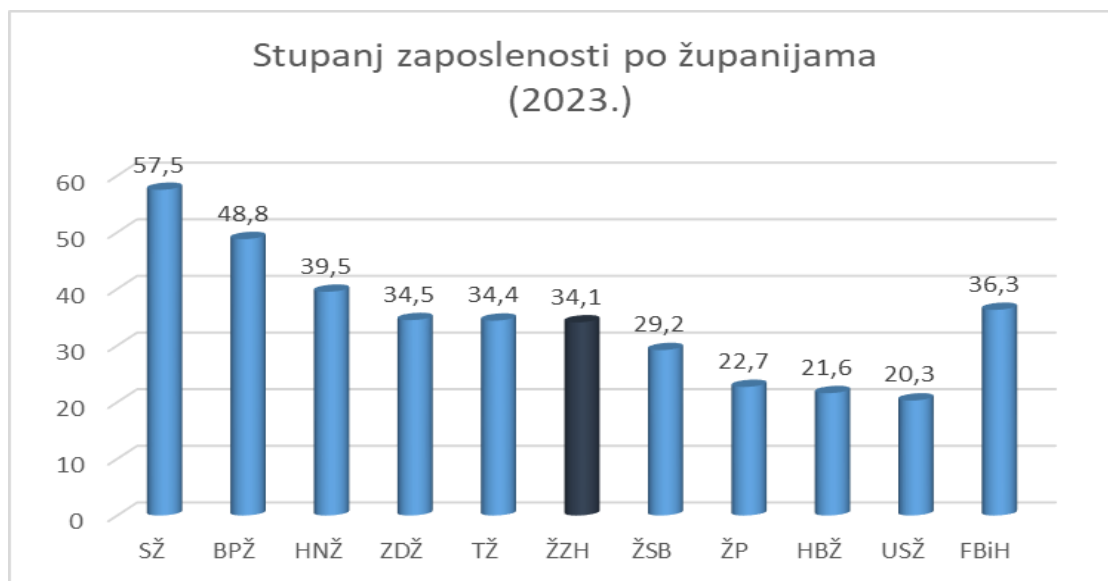
Prema podacima iz poslovne baze Dun&Bradstreet, broj zaposlenih osoba u poslovnim subjektima iz ŽZH koji su predali završna financijska izvješća za 2023. godinu iznosi 16.932. U 2022. godini broj zaposlenih je iznosio 16.538, što znači da se broj zaposlenih prema podacima baze Dun&Bradstreet povećao za 2,4% u odnosu na 2022. godinu.

Prema podacima FZS koji se odnose na strukturu ukupnog broja zaposlenih po djelatnostima, u 2023. godini najveći broj zaposlenih je u sektoru trgovine na veliko i malo 6.709 što je 31,23% od ukupnog broja zaposlenih, zatim u sektoru prerađivačke industrije 4.264 što je 19,85% od ukupnog broja zaposlenih. Na trećem mjestu po broju zaposlenih je sektor obrazovanja s 1.848 zaposlene osobe što je 8,6% od ukupnog broja zaposlenih osoba u 2023. godini. Najmanje zaposlenih osoba je u sektoru poslovanje nekretninama njih 89 ili 0,4% od ukupnog broja zaposlenih.



Slika 39 – Broj zaposlenih po djelatnostima u ŽZH u 2023. godini (Izvor: FZS)

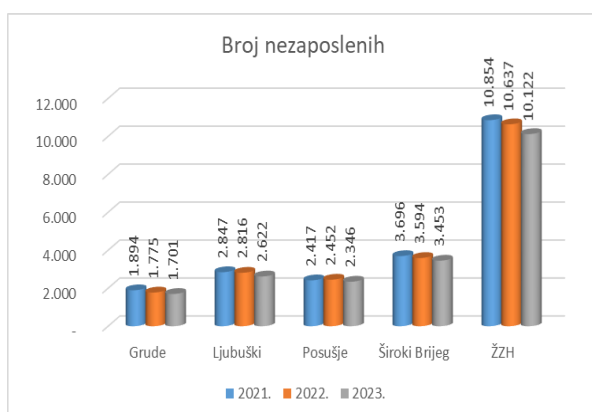
U usporedbi stupnja zaposlenosti po županijama, ŽZH se nalazi na 6. mjestu sa stupnjem zaposlenosti od 34,1%. Veći stupanj zaposlenosti imaju TŽ, ZDŽ, HNŽ, BPŽ i SŽ. U usporedbi sa stupnjem zaposlenosti FBiH, ŽZH se nalazi ispod prosjeka FBiH koji iznosi 36,3.



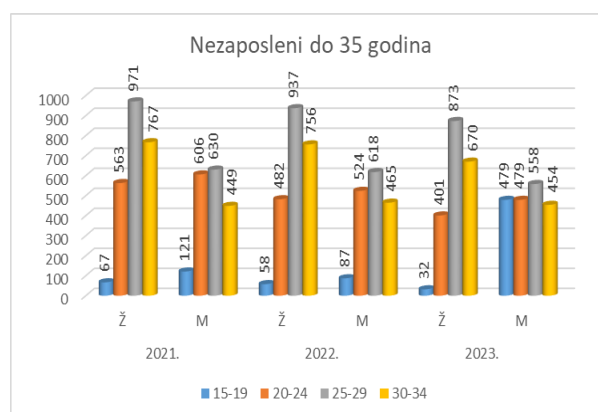
Slika 40 – Stupanj zaposlenosti u 2023. godini po županijama (Izvor: FZZPR)

Prema službenim podacima FZS, broj nezaposlenih osoba u ŽZH u 2023. godini je iznosio 10.122. U usporedbi s prethodnom promatranom 2022. godinom kada je broj nezaposlenih iznosio 10.637 u 2023. godini zabilježeno je smanjenje broja nezaposlenih za 4,84%, a u odnosu na 2021. godinu broj nezaposlenih je manji za 6,7%.

Kada promatramo strukturu nezaposlenih u ŽZH prema starosti, iz analize podataka Službe za zapošljavanje ŽZH vidljivo je da je u 2023. godini 39% nezaposlenih osoba u dobi do 35 godina. Najveći udio nezaposlenih osoba u dobi do 35 godina čine žene u dobi 25-29 godina kojih je 8,6%. U strukturi nezaposlenosti prema spolu u ŽZH kroz sve tri promatrane godine bilo je više nezaposlenih žena (55% u 2023. godini) nego muškaraca (45% u 2023. godini). Ovaj trend je prisutan u svim općinama i gradovima.



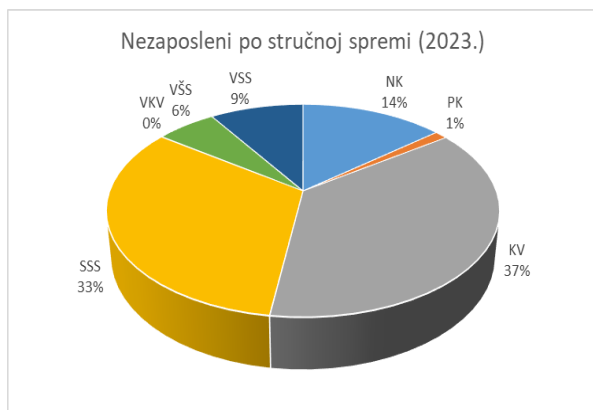
Slika 41 – Broj nezaposlenih u ŽZH (Izvor: FZS)



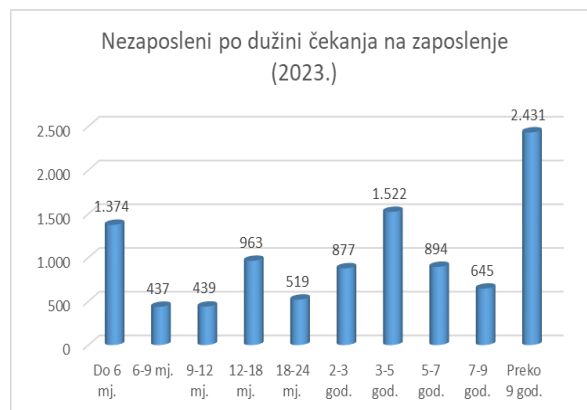
Slika 42 – Struktura nezaposlenih po starosti (Izvor: Služba za zapošljavanje ŽZH)

Prema kvalifikacijskoj strukturi najveći dio u ukupnoj nezaposlenosti imaju kvalificirani radnici, odnosno osobe sa završenom srednjom školom do tri godine, čiji je udio 37%, te osobe sa završenom srednjom školom u trajanju od 4 godine čiji udio iznosi 33%.

U ukupnoj nezaposlenosti dominiraju dugotrajno nezaposlene osobe, a to su one osobe koje traže posao godinu ili više dana. Njihov udio u 2023. godini iznosi 77,7%.

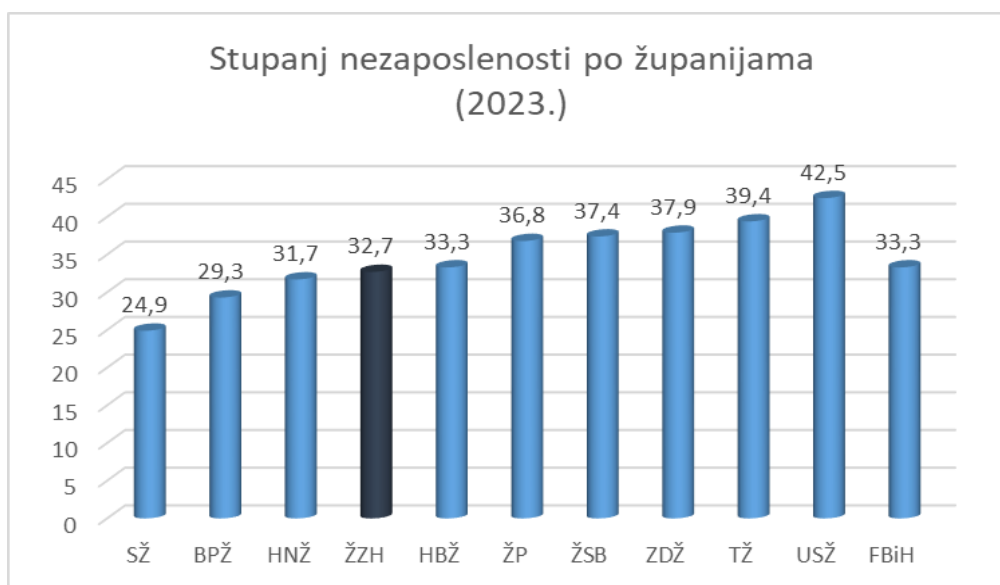


Slika 43 – Struktura nezaposlenih po stručnoj spremi (Izvor: Služba za zapošljavanje ŽZH)



Slika 44 – Nezaposleni po dužini čekanja na zaposlenje (Izvor: Služba za zapošljavanje ŽZH)

Promatrajući stupanj nezaposlenosti po županijama i FBiH, ŽZH se u 2023. godini nalazi na 7. mjestu sa stupnjem nezaposlenosti od 32,7. Manji stupanj nezaposlenosti imaju samo Hercegovačko-neretvanska županija, Bosansko-podrinjska županija i Sarajevska županija. U usporedbi sa stupnjem nezaposlenosti na razini FBiH, ŽZH ima stupanj nezaposlenosti manji od prosjeka koji u FBiH iznosi 33,3.



Slika 45 – Stupanj nezaposlenosti po županijama (Izvor: FZZPR)

Prosječna plaća i umirovljenici

Prosječna neto plaća u 2023. godini u ŽZH je iznosila 1.130,00 KM, što je povećanje za 12,8% u odnosu na 2022. godinu i 26,7% u odnosu na 2021. godinu. Prosječna plaća u ŽZH niža je od prosječne plaće u FBiH za oko 10,4%, koja je u 2023. godini iznosila 1.261,00 KM.

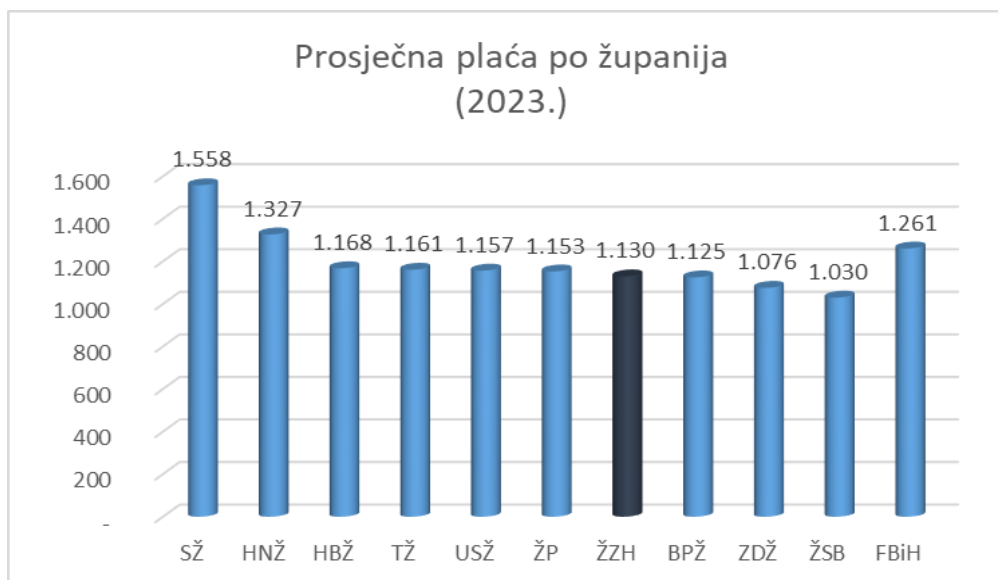
PROSJEČNA NETO PLAĆA U KM			
	2021.	2022.	2023.
Grude	1.041,00	1.124,00	1.222,00
Ljubuški	907,00	1.029,00	1.154,00
Posušje	808,00	910,00	1.014,00
Široki Brijeg	854,00	974,00	1.129,00

ŽZH	892,00	1.002,00	1.130,00
FBiH	996,00	1.114,00	1.261,00

Tabela 9– Visina prosječne plaće u KM (Izvor: FZS)

Iznos prosječne neto plaće kroz sve tri godine najveća je u općini Grude i ona je u 2023. godini iznosila 1.222,00 KM, što je povećanje za 8,7% u odnosu na 2022. godinu, i 17,4% u odnosu na 2021. godinu. Ljubuški također bilježi povećanje prosječne neto plaće. U 2023. godini u odnosu na 2022. godinu prosječna neto plaća je veća za 12,15% i iznosila je 1.154,00 KM. U odnosu na 2021. godinu neto plaća je u 2023. godini veća za 27,33%. Općina Posušje bilježi pozitivan trend u segmentu neto plaće kroz sve tri promatrane godine. Tako je u 2023. godini neto plaća iznosila 1.014,00 KM, što je povećanje za 11,43% u odnosu na 2022. godinu i 25,5% u odnosu na 2021. godinu. Široki Brijeg također bilježi pozitivan trend u promatranom razdoblju. U 2023. godini prosječna neto plaća je iznosila 1.129,00 KM, a to je povećanje od 15,9% u odnosu na prethodnu 2022. godinu i 32,2% u odnosu na 2021. godinu.

U usporedbi prosječne neto plaće u ŽZH s prosječnim plaćama u ostalim županijama u FBiH, ŽZH se nalazi na sedmom mjestu. Prosječna plaća na razini ŽZH je manja od prosječne plaće FBiH koja je u 2023. godini iznosila 1.261,00 KM.



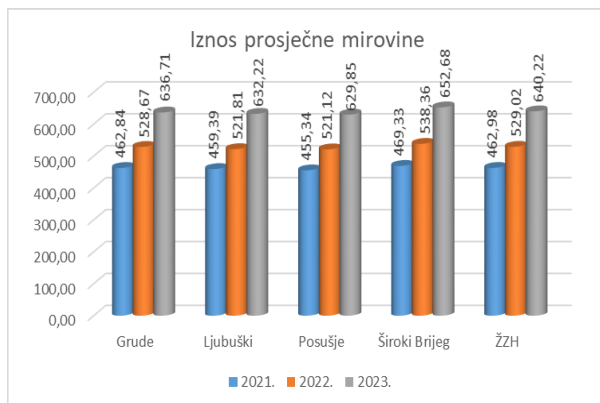
Slika 46 – Prosječna plaća po županijama u 2023. godini (Izvor: FZZPR)

Broj umirovljenika u 2023. godini u ŽZH iznosi 12.166 i u porastu je za 2,95% u odnosu na 2022. godinu kada je broj umirovljenika iznosio 11.818. U odnosu na 2021. godinu, u 2023. godini broj umirovljenika je veći za 4,5%. Sve jedinice lokalne samouprave ŽZH bilježe povećanje broja umirovljenika u odnosu na prethodne 2021. i 2022. godinu.

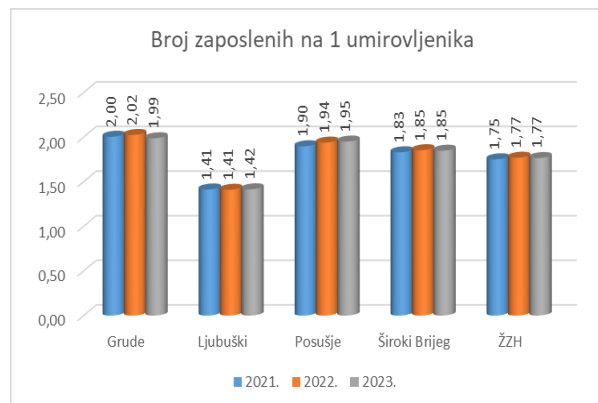
BROJ UMIROVLJENIKA			
	2021.	2022.	2023.
Grude	1.972	1.997	2.076
Ljubuški	3.343	3.397	3.473
Posušje	1.994	2.021	2.075
Široki Brijeg	4.337	4.403	4.542
ŽZH	11.646	11.818	12.166
FBiH	351.378	352.434	359.717

Tabela 10 – Broj umirovljenika (Izvor: FZS)

Prosječna mirovina za ŽZH u 2023. godini iznosila je 640,22 KM i bilježi povećanje od 21% u odnosu na 2022. godinu i 38,3% u odnosu na 2021. godinu. Isto tako sve jedinice lokalne samouprave bilježe povećanje mirovina kroz cijelo promatrano razdoblje. Najviša isplaćena mirovina je u Širokom Brijegu i u 2022. godini iznosila je 652,22 KM, a najniža u Posušju i u 2022. godini iznosila je 629,85 KM.



Slika 47 – Visina prosječne mirovine (Izvor: FZS)



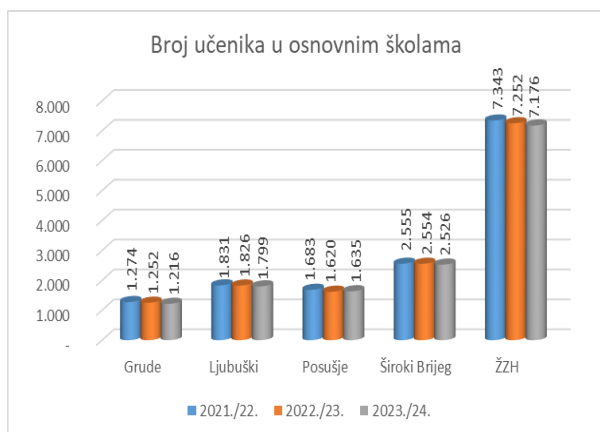
Slika 48 – Broj zaposlenih na 1 umirovljenika (Izvor: FZS)

Što se tiče odnosa broja zaposlenih na jednog umirovljenika, najviši je u Grudama gdje je u 2023. godini zabilježeno 1,99 zaposlena na 1 umirovljenika. Najmanje zaposlenih na jednog umirovljenika zabilježeno je u Ljubuškom a iznosi 1,42 zaposleni na 1 umirovljenika u 2023. godini. U FBiH u 2023. godini broj zaposlenih na jednog umirovljenika je bio 1,5, što znači da je ŽZH u ovom segmentu iznad federalnog prosjeka.

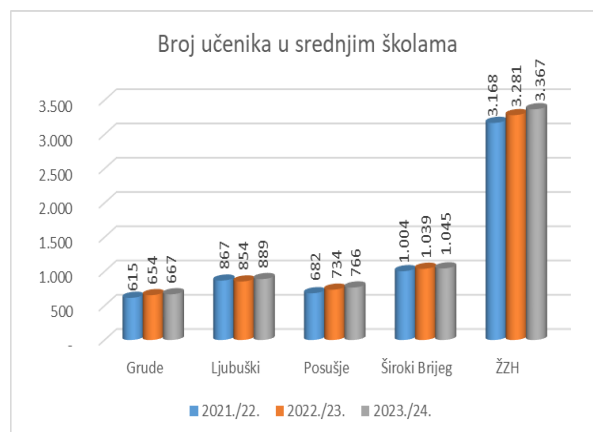
Obrazovanje

U segmentu osnovnoškolskog obrazovanja ŽZH broji 65 osnovnih škola, od toga po 12 škola u Grudama i Posušju, 18 u Ljubuškom te 23 u Širokom Brijegu. U osnovnim školama je u 2023. godini bilo 470 odjeljenja, 15 više nego u 2022 i 35 više u odnosu na 2021. godinu. Promatrajući pokazatelje osnovnoškolskog obrazovanja možemo vidjeti kako je broj učenika u osnovnim školama u ŽZH u školskoj godini 2023./24. bio 7.176, što je 1% učenika manje u odnosu na prethodnu 2022./23. godinu. U odnosu na 2021./22. broj učenika je manji za 2,3%. U osnovnoškolskom obrazovanju Grude, Ljubuški i Široki Brijeg bilježe negativan trend u broju učenika kroz cijelo promatrano razdoblje, dok Posušje bilježi povećanje broja učenika u osnovnim školama u školskoj 2023./24. godini u odnosu na 2022./23. godinu.

U segmentu srednjoškolskog obrazovanja, u ŽZH je 11 srednjih škola, koje broje 171 odjeljenje. U prethodnoj školskoj godini je bilo 16 odjeljenja manje, a u školskoj godini 2021./22. je bilo 7 odjeljenja više. U srednjim školama zabilježeno je povećanje broja učenika u školskoj godini 2023./24., kada je zabilježeno 3.367 upisanih učenika, u odnosu na školsku godinu 2022./23. kada je zabilježeno 3.281 upisanih učenika, a to je u postotku 2,6%. U odnosu na 2021./22. godinu kada je bilo upisano 3.168 učenika, broj učenika u školskoj godini 2023./24. je veći za 6,3%. U srednjoškolskom obrazovanju sve jedinice lokalne samouprave bilježe pozitivan trend broja upisanih učenika u odnosu na prethodnu školsku godinu.

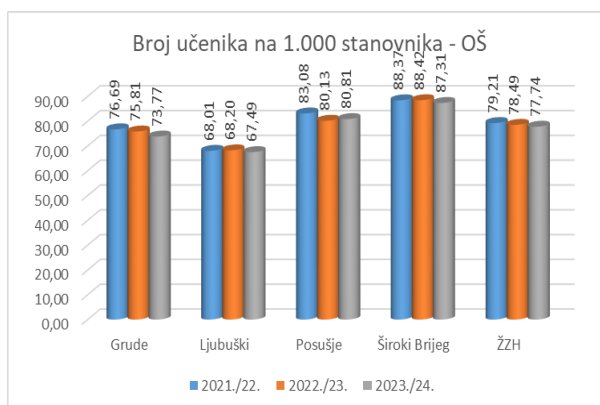


Slika 49 – Broj upisanih učenika u osnovnu školu (Izvor: FZS)

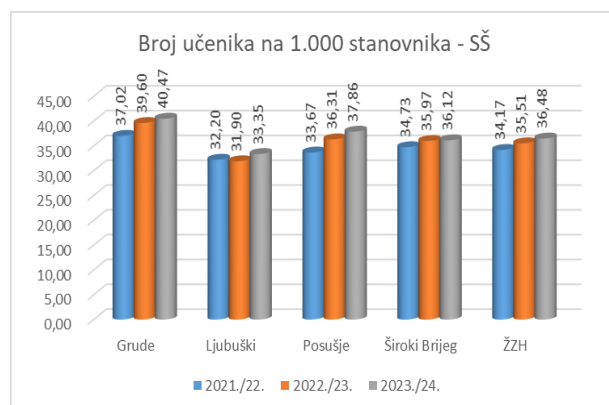


Slika 50 – Broj upisanih učenika u srednju školu (Izvor: FZS)

Kada promatramo broj učenika osnovnih škola na 1.000 stanovnika, samo Posušje bilježi pozitivan trend. U segmentu broja učenika na 1.000 stanovnika u srednjoškolskom obrazovanju sve jedinice lokalne samouprave bilježe pozitivan trend.



Slika 51 – Broj učenika na 1.000 stanovnika – OŠ (Izvor: FZS)



Slika 52 – Broj učenika na 1.000 stanovnika – SŠ (Izvor: FZS)

Broj učenika na 1.000 stanovnika u osnovnom školstvu u FBiH u 2023./24. godini je bio 77,59 i manji je od prosjeka ŽZH. Broj učenika na 1.000 stanovnika u srednjem školstvu u FBiH u 2023./24. iznosio 32,72 i manji je od prosjeka ŽZH.

Kultura

U segmentu kulture, prema podacima Ministarstva obrazovanja, znanosti, kulture i športa u ŽZH, u 2023. godini su postojale 92 udruge koje se bave zaštitom i promoviranjem kulture, kulturno-povijesne baštine te okoliša, 6 klapa, dok je broj kulturno-umjetničkih društava teško odrediti jer brojni i dalje postoje u Registru udruga, međutim nisu aktivni. Broj kulturnih djelatnika, tj. onih koji se bave kulturnim djelatnostima u ŽZH (književnici, umjetnici i sl.) prema procjeni je 150. ŽZH ima 4 gradske/općinske i 4 samostanske knjižnice, 2 kulturna doma, 4 muzeja, 1 manja zbirka te 2 privatne galerije i 1 amatersko kazalište. U ŽZH postoji oko 600 arheoloških lokaliteta od razdoblja prapovijesti do novog vijeka. Također u ŽZH je registrirano i 18 nacionalnih spomenika i 1 spomenik pod zaštitom UNESCO-a.

Nevladin sektor i mladi

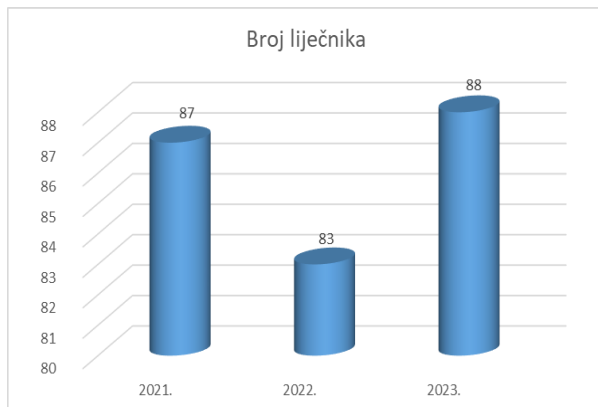
Prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave u ŽZH, u tijeku izvještajnog razdoblja Ministarstvo je uradilo analizu stanja udruga u Registru udruga u Županiji

Zapadnohercegovačkoj, na način da je analiziralo ukupan broj predmeta vezanih za Registar udruga građana, (vođenje upravnog postupka registracije udruga građana, izdavanje izvotka iz Registra udruga građana, izdavanje preslike dokumentacije iz Registra, preslika rješenja, preslika statuta, presliku cjelokupne dokumentacije, uvid u dokumentaciju u Registru), koji u tijeku izvještajnog razdoblja iznosi 507 zahtjeva (predmeta), od čega 120 zahtjeva se odnosi na vođenje upravnog postupka registracije udruga građana, 374 zahtjeva odnosi se na izdavanje izvotka iz Registra udruga građana, 5 zahtjeva odnosi se na izdavanje preslike statuta, 1 preslika rješenja, 6 zahtjeva za presliku dokumentacije udruge, i 1 uvid u dokumentaciju udruge.

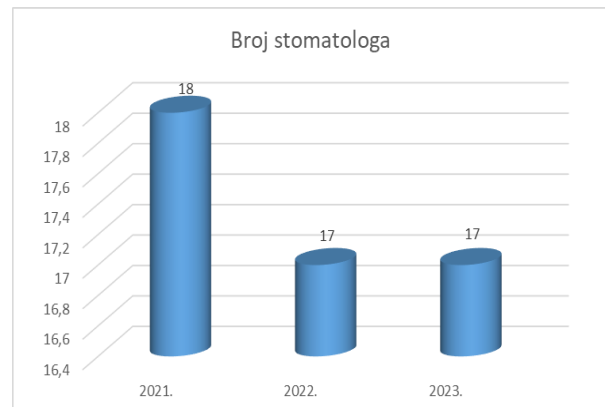
Na kraju izvještajnog razdoblja broj udruga upisanih u registar iznosi 1.055 upisanih udruga. Ministarstvo pravosuđa i uprave je u izvještajnom razdoblju izradilo Nacrt Zakona o udrugama u Županiji Zapadnohercegovačkoj kojim se uređuje djelovanje, osnivanje, tijela i pravni položaj udruga, registracija, imovina, odgovornost, prestanak rada i brisanje iz Registra, statusne promjene, nadzor i druga pitanja značajna za rad udruga koje se registriraju u skladu s ovim Zakonom u Županiji Zapadnohercegovačkoj, te će isti biti upućen na mišljenja sukladno Poslovniku o radu Vlade Županije Zapadnohercegovačke.

Zdravstvena zaštita

U 2023. godini u ŽZH je bilo 88 liječnika, u odnosu na 2022. godinu kada je bilo 83 liječnika a to je 5 liječnika više. Broj stomatologa u 2023. godini je bio 17 i isti je u odnosu na 2022. godinu.



Slika 53 – Broj liječnika (Izvor: FZS)

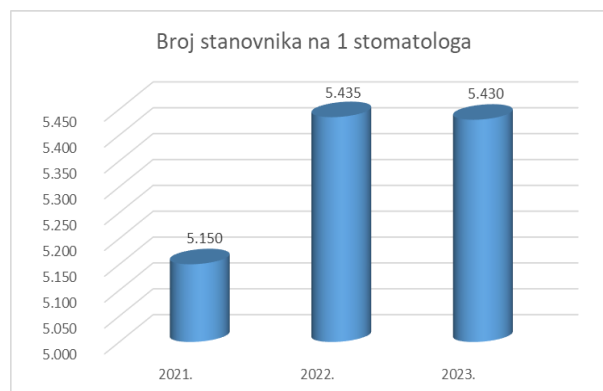


Slika 54 – Broj stomatologa (Izvor: FZS)

Broj stanovnika na jednog liječnika u 2023. godini iznosi 1.049, i manji je za 5,8% u odnosu na prethodnu 2022. godinu, dok je 1,6% manji u odnosu na 2021. godinu. Broj stanovnika na 1 stomatologa u 2023. godini iznosi 5.430 i manji je 0,1% u odnosu na 2022. godinu te veći za 5,4% u odnosu na 2021. godinu.



Slika 55 – Broj stanovnika na 1 liječnika (Izvor: FZS)



Slika 56 – Broj stanovnika na 1 stomatologa (Izvor: FZS)

U strukturi korisnika zdravstvenog osiguranja, vidljivo je da je najveći broj osiguranika u dobi od 20-64 godine, a najmanje u dobi do 6 godina. Prema podacima Zavoda za zdravstveno osiguranje ŽZH u 2023. godini, 87,85% stanovništva ŽZH je zdravstveno osigurano.

Struktura osiguranika	2021.	2022.	2023.
M	39.255	39.569	39.833
Ž	41.753	41.964	41.261
0-6	4.592	4.722	5.095
7-19	11.940	11.813	11.695
20-64	47.851	47.942	47.810
65+	16.625	17.056	16.494

Tabela 11 – Broj i struktura osiguranika ŽZH (Zavod za zdravstveno osiguranje ŽZH)

Socijalna zaštita

Broj korisnika stalne novčane pomoći je u 2023. godini u padu, ali iznos koji se izdvaja za tu kategoriju je veći zbog povećanja visine iznosa osnovice za stalnu novčanu pomoć u siječnju 2023. godine. Broj korisnika jednokratne novčane pomoći je veći, a i iznos koji se izdvaja za tu kategoriju je veći za skoro 50.000,00 KM u odnosu na 2022. godinu.

SOCIJALNA POMOĆ						
Kategorija	2021		2022		2023	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos
Stalna novčana pomoć	453	579.970,00	433	818.760,00	423	921.540,00
Jednokratna novčana pomoć	178	74.960,00	247	120.000,00	322	169.996,00

Napomena: ova prava financiraju se iz proračuna ŽZH

Tabela 12 – Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

Korisnika novčanih naknada za pomoć i njegu od druge osobe i korisnika osobnih invalidnina u 2023. godini je ukupno bilo 2.033, a iznos koji se izdvojio za tu kategoriju bio je 9.178.332,78 KM.

Broj korisnika prava za civilne žrtve rata u 2023. godini je ostao isti kao i prethodne godine, a iznos koji se izdvaja za tu kategoriju se povećao za 3.107,16 KM.

Broj korisnika iz kategorije smještaj u drugu obitelj ili u ustanovu socijalne zaštite je manji nego prethodne 2022. godine kao i iznos koji se izdvaja za tu kategoriju.

Broj korisnika novčane pomoći za pogrebne usluge za korisnike socijale u 2023. godini je manji ali je iznos koji se izdvaja za tu kategoriju u odnosu na 2022. godinu veći za 1.800,00 KM.

Korisnika iz kategorije Osposobljavanje za život i rad u 2023. godini je više nego prethodne godine, a iznos koji se izdvaja za tu kategoriju je smanjen u odnosu na 2022. godinu.

POSEBNA PRAVA IZ OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE						
Kategorija	2021		2022		2023	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos
Novčana naknada za pomoć i njegu od druge osobe	1.768	3.759.554,40	1709	3.686.564,00	2033	9.178.332.78
Osobna invalidnina (NI)	2.022	2.187.673,00	1962	2.167.112,00		
<i>Napomena: ova dva prava iznad financiraju se iz federalnog proračuna</i>						
Prava za civilne žrtve rata	53	198.893,90	49	195.483,84	49	198.591.00
<i>Napomena: prava CŽR financiraju se 30% iz proračuna ŽZH, a 70% iz federalnog proračuna</i>						
Osposobljavanje za život i rad	72	100.200,00	79	111.960,00	81	118.320.00
Smještaj u drugu obitelj ili u ustanovu socijalne zaštite	159	1.259.864,43	155	1.290.409,88	146	1.287.001.00
Novčana pomoć za pogrebne usluge za korisnike socijale	12	1.800,00	13	1.950,00	10	3750.00
<i>Napomena: ova tri prava financiraju se iz proračuna ŽZH</i>						

Tabela 13 – Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

U kategorijama korisnika iz Zaštite obitelji s djecom, broj korisnika se povećao u kategorijama "naknada umjesto plaće zaposlenoj majci" te "jednokratna pomoć za opremu novorođenčeta", a povećali su se i iznosi koji se izdvajaju za te kategorije. U kategoriji "potpora majci koja nije u radnom odnosu" broj korisnika je smanjen a iznos koji se izdvaja za tu kategoriju je veći u odnosu na 2022. godinu. Razlog za povećanje izdvajanja je donošenje Zakona o zaštiti obitelji s djecom u kolovozu 2022. godine kojim je svim novim korisnicama produženo korištenje prava sa 6 mjeseci na 12 mjeseci, kao i povećan iznos potpore.

Također je istim Zakonom uvedena pronatalitetna mjera - dodatak za treće i svako sljedeće dijete u obitelji, u iznosu od 500,00 KM mjesečno do sedme godine djeteta. Isplate po navedenom Zakonu započele su u listopadu 2022. godine.

ZAŠTITA OBITELJI S DJECOM												
Kategorija	2018		2019		2020		2021		2022		2023	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos
Naknada umjesto plaće majci u radnom odnosu	191	851.568,28	178	1.012.303,02	236	1.221.739,48	244	1.499.057,44	246	1.496.437,03	263	1.750.270.91
Potpورا majci koja nije u radnom odnosu	433	532.500,00	383	610.400,00	372	563.000,00	398	612.000,00	442	868.750,00	392	1.722.340.97
Jednokratna pomoć za opremu novorođenčeta	756	315.000,00	727	295.500,00	753	304.700,00	809	326.000,00	848	343.200,00	864	413.300.00
Dodatak za treće i svako sljedeće dijete									1641	2.493.000,00	1802	10.397.000,00
<i>Napomena: ova prava financiraju se iz županijskog proračuna</i>												
<i>Napomena: u javnom sektoru porodiljnu naknadu zaposlenim roditeljima isplaćuju poslodavci iz svojih sredstava tako da nemamo uvida u broj korisnica i iznose isplata</i>												
<i>Napomena: Ljubuški, Široki Brijeg i Grude također isplaćuju jednokratnu pomoć za opremu novorođenčeta. Nemamo podataka o iznosu isplata.</i>												
<i>Napomena: Dodatak za teče i svako sljedeće dijete isplaćuje se od listopada 2022. godine</i>												

Tabela 14 – Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

U kategorijama "subvencije smještaja u ustanove predškolskog odgoja" i "školarine i stipendije učenicima i studentima" broj korisnika i iznos koji se izdvaja za tu kategoriju je povećan u odnosu na 2023. godinu.

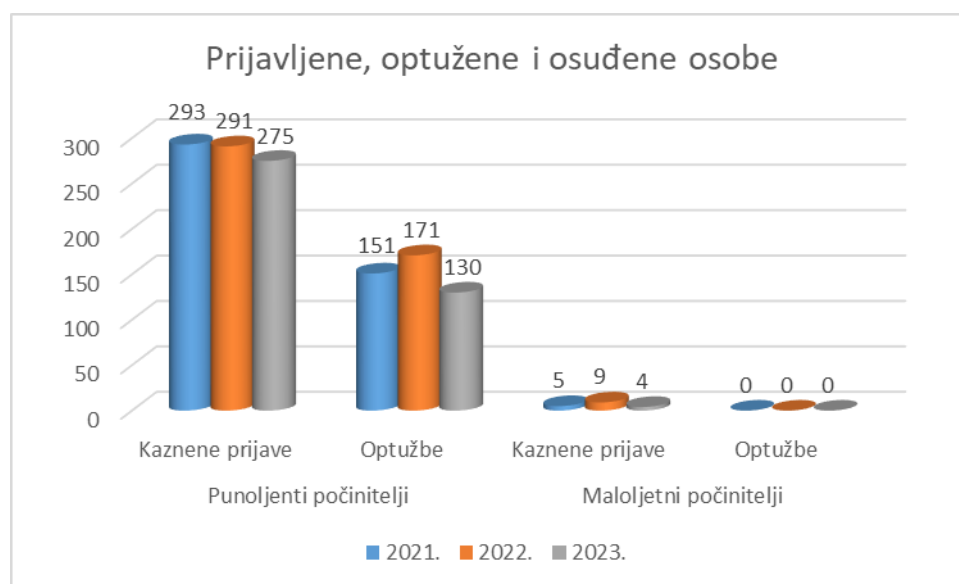
SUBVENCije, ŠKOLARINE I STIPENDIJE						
Kategorija	2021		2022		2023	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos		
Subvencije smještaja u ustanove predškolskog odgoja	812	750.265,00	1169	1.042.339,16	1505	1.295.089.00
Školarine i stipendije učenicima i studentima	442	376.500,00	599	364.000,00	635	396.000.00

Napomena: sredstva za ove namjene izdvajaju se u općinskim proračunima

Tabela 15 – Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

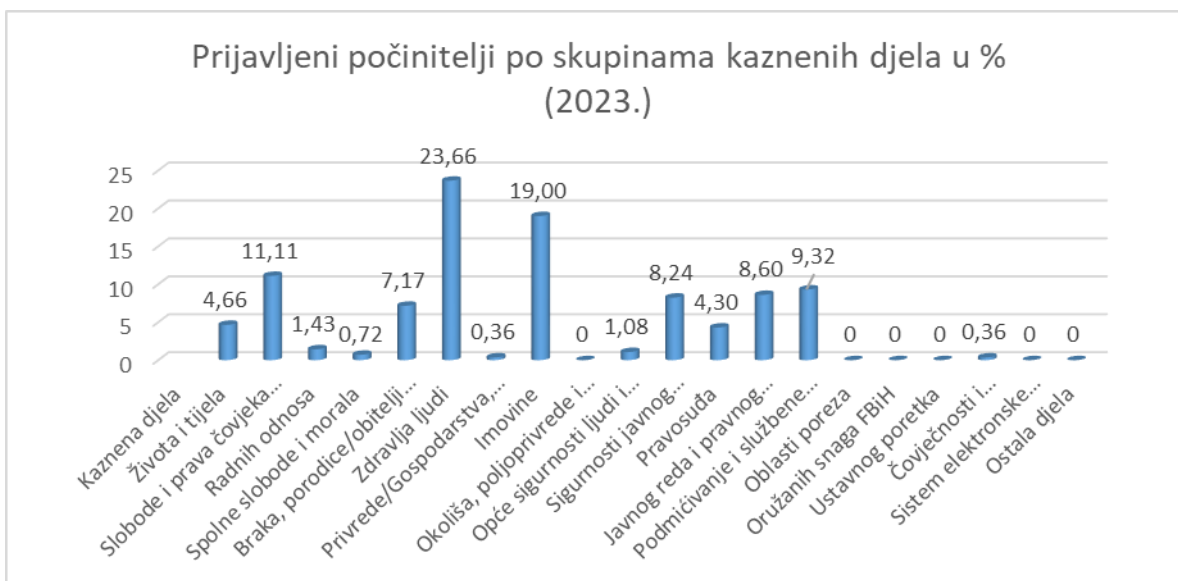
Sigurnost

U segmentu sigurnosti, u promatranom razdoblju, bilježi se trend smanjenja broja prijavljenih i broj optuženih osoba. Broj prijava punoljetnih počinitelja se u 2023. godini smanjio za 5,5% u odnosu na 2022. godinu, a broj optuženih se smanjio za 24% u odnosu na 2022. godinu. Kod maloljetnih počinitelja u 2023. zabilježene su 4 prijave, dok optuženih i osuđenih nije zabilježeno u 2023. godini.



Slike 57 – Broj prijavljenih, optuženih i osuđenih počinitelja (Izvor: FZS)

Po skupinama kaznenih djela, u 2023. godini najviše je prijavljenih počinitelja u skupini kaznenih djela vezanih za zdravlje ljudi 23,66%, zatim imovine 19% te slobode i prava čovjeka i građanina 11,11%.



Slika 58 – Prijavljeni počinitelji po skupinama kaznenih djela (Izvor:FZS)

2.4. Okoliš i infrastruktura

Poglavlje okoliš i infrastruktura daje kratki pregled prometne i komunalne infrastrukture u ŽZH. Pregled je urađen na temelju prikupljenih statističkih podataka, kao i informacija dostavljenih od općina i gradova. Kao što je vidljivo iz Tabele 16, ukupna dužina regionalnih puteva iznosi 161 km, a magistralnih 161 km što znači da nije bilo promijene u odnosu na prethodnu 2022. godine.

Prometna infrastruktura (u km)				
	Površina km ²	Magistralne ceste km	Regionalne ceste km	Ukupno magistralne i regionalne km
ŽZH	1.362	193	161,0	353,9
FBiH	26.111	2.404	2.611	5.015

Tabela 16– Prometna infrastruktura (Izvor: FZZPR)

Prema podacima dostavljenim od općina i gradova dužina lokalnih puteva u ove tri jedinice lokalne samouprave u 2023. godini iznosi 1.167 km. Od navedene ukupne dužine, 118 km nije asfaltirano.

Temeljem prikupljenih podataka napravljen je pregled stanja komunalne odnosno vodovodne i kanalizacijske infrastrukture. U segmentu komunalne infrastrukture ukupno je izgrađeno 888 km vodoopskrbnog sustava koji uključuje i primarnu i sekundarnu mrežu. Na vodoopskrbni sustav je priključeno 22.323 domaćinstava, od ukupno 25.081 domaćinstava.

Ukupna dužina izgrađene kanalizacijske mreže u 4 jedinice lokalne samouprave je 62 km, a na kanalizacijsku mrežu je priključeno 4.491 domaćinstava.

INFRASTRUKTURA		2021.	2022.	2023.
PUTNA INFRASTRUKTURA	Lokalni putevi (km)	1.147	1.167	1.167
	Neasfaltirani putevi (km)	121,5	120	118
KOMUNALNA INFRASTRUKTURA	Vodoopskrbni sustav (km)	823	878	888
	Broj priključaka	20.096	21.219	22.323
	Pokrivenost stanovništva (%)	80,12	84,60	89
	Kanalizacijski sustav (km)	58,8	59	62
	Broj priključaka	4.326	4.358	4.491

	Pokrivenost stanovništva (%)	17,25	17,38	17,91
--	------------------------------	-------	-------	-------

Tabela 17 – Komunalna infrastruktura (Izvor: Općine i gradovi)

U analizi podataka o količini otpada i broju korisnika odvoza usluga, broj korisnika usluge odvoza u 2023. godini iznosio je 15.916 a količina prikupljenog otpada iznosila je 20.187 tona. Što se tiče pokrivenosti prikupljanjem otpadom, ona u 2023. godini iznosi 92,75%.

UPRAVLJANJE OTPADOM	2021.	2022.	2023.
Broj korisnika usluge odvoza	15.252	15.536	15.916
Pokrivenost stanovništva (%)	60,81	61,94	63,46
Količina prikupljenog otpada (u tonama)	22.298	19.093	20.187
Recikliranje %	32,7	18	19
Pokrivenost %	92,75	92,75	92,75

Tabela 18 – Upravljanje otpadom (Izvor: Općine i gradovi)

3. Sustav upravljanja razvoj

Prvo poglavlje čini uvod u analizu institucionalnih kapaciteta u kontekstu upravljanja razvojem u Županiji Zapadnohercegovačkoj, koja ima za cilj analizirati institucionalne kapacitete, kao i identificirati snage i slabosti u ljudskim, organizacijskim i financijskim kapacitetima te predložiti preporuke za njihovo unaprjeđenje kako bi se osigurao kvalitetniji i usmjereniji razvoj Županije.

ŽZH teži postati institucionalno razvijenom županijom s konkurentnijom i dinamičnijom ekonomijom. To uključuje stvaranje povoljnog poslovnog okruženja koje će potaknuti investicije i razvoj kvalitetnih radnih mjesta. Također, naglasak je na jačanju društvene kohezije, što znači stvaranju veće solidarnosti i suradnje među građanima te razvoju odgovarajućih vještina koje će poticati gospodarski i društveni napredak.

Uvodnim djelom sugerira se da će se u daljnjim poglavljima analizirati postojeće stanje i identificirati ključni izazovi u ostvarivanju ovih ciljeva. Također će se pružiti konkretne preporuke za unaprjeđenje institucionalnih kapaciteta kako bi se ostvario održiv razvoj Županije Zapadnohercegovačke.

3.1. Organizacijski kapaciteti

U 2022. godini provedeno je niz aktivnosti usmjerenih na izgradnju kapaciteta za primjenu "Odluke o metodologiji izrade i donošenja Plana i Programa rada i Izvješća o radu Vlade Županije Zapadnohercegovačke i županijskih tijela". Cilj ovih aktivnosti je poboljšanje procesa planiranja i izvještavanja o radu županijske vlade i županijskih tijela uprave kako bi se osigurala transparentnost, učinkovitost i odgovornost u njihovim aktivnostima.

Pored Ureda Vlade Županije Zapadnohercegovačke za europske integracije važan dio institucionalne strukture u kontekstu razvojnog planiranja i upravljanja razvojem su i Javna ustanova Razvojna agencija Županije Zapadnohercegovačke – HERAG, te Vijeća za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Županiji Zapadnohercegovačkoj i Županijskog odbora za razvoj čiji bi rad trebao doprinosti koordinaciji i usklađivanju razvojnih politika, kao i pružanju savjetodavne funkcije. Njihova suradnja i doprinos u procesima planiranja i upravljanja su ključni za postizanje ciljeva održivog razvoja i unaprjeđenje životnih uvjeta u Županiji Zapadnohercegovačkoj.

Unaprjeđenje provedbenih kapaciteta i implementacija razvojnih prioriteta zahtijevaju stručnost, resurse i koordinaciju između relevantnih tijela. Stoga postoji potreba za uspostavljanjem i razvojem funkcionalnih organizacijskih jedinica u resornim institucijama za upravljanje projektima.

Identificiran je nedostatak potpune popunjenosti i formaliziranja tijela za upravljanje razvojem na razini jedinica lokalnih samouprava u ŽZH, kao i potreba za osnivanjem lokalnih razvojnih agencija koje bi dinamičnije upravljale razvojnim procesima i provedbom projekata. Osnivanje lokalnih razvojnih agencija može biti ključan korak u dinamiziranju i operativnijem vođenju razvojnih procesa, jer bi lokalne razvojne agencije bile posvećene isključivo razvoju zajednice i provedbi projekata. One mogu imati stručno osoblje i resurse koji su specijalizirani za razvojne aktivnosti te mogu pridonijeti ubrzanju i optimizaciji procesa donošenja odluka i implementaciji projekata.

3.2. Ljudski kapaciteti

Razvoj ljudskih kapaciteta ima ključnu ulogu u ostvarivanju uspješnih razvojnih procesa i projekata. Županija Zapadnohercegovačka suočava s nekoliko izazova u ovom području. Nedostatak dovoljnog broja kvalificiranog kadra koji su sposobni sudjelovati u razvojnim procesima, strateškom planiranju i pripremi te provedbi projekata, što može značajno otežati postizanje razvojnih ciljeva. Osim toga, nepoznavanje engleskog jezika velika je prepreka u kontekstu pripreme i apliciranja za sredstva iz EU fondova, gdje je engleski radni jezik.

Rješavanje ovih izazova uključuje:

- Intenzivan program obuke i usavršavanja za javne službenike kako bi se poboljšale njihove vještine i znanje o razvojnim procesima i pripremi projekata;
- Poticanje učenja engleskog jezika među zaposlenicima i osiguranje resursa za jezično obrazovanje;
- Reviziju plaća i nagrađivanje visoko motiviranih i kvalificiranih državnih službenika i zaposlenika;
- Intenzivna i proaktivna suradnju s međunarodnim organizacijama i partnerima radi pružanja potpore u izgradnji kapaciteta i provedbi projekata;

Ove mjere pomoći će u prevladavanju izazova s ljudskim kapacitetima i unaprijediti provedbu razvojnih projekata u Županiji Zapadnohercegovačkoj.

Sveukupno gledano, kada govorimo o županijskim tijelima uprave, ključni identificirani nedostaci već duže vremensko razdoblje, kako kod postojećih ljudskih kapaciteta, tako i na institucionalnoj, razini su sljedeći:

- Nedostatak kapaciteta odnosno izostanak planiranja kapaciteta za prijevod dokumenata na engleski i s engleskog jezika;
- Nedovoljna informatička i digitalna pismenost;
- Nedovoljna uključenost institucionalnog vodstva u aktivnosti vezane za vanjske izvore financiranja razvojnih projekata;
- Nedovoljna motivacija postojećeg osoblja za rad u području razvojnih projekata i europskih integracija (bilo iz razloga niskih plaća odnosno nedostatka stimulacija, bilo iz razloga nepostojanja interesa za timski rad unutar institucije, „ne može sve raditi jedna osoba“);
- Neprepoznavanje potreba za jačanjem kapaciteta u okviru navedenih poslova od strane rukovoditelja tijela uprave;
- Nedovoljna podrška rukovoditelja tijela državnim službenicima i zaposlenicima u obavljanju navedenih poslova koji često nose i određenu dozu odgovornosti;
- Nedostatak mladog kadra u državnoj službi;
- Nedovoljna međuinstitucionalna koordinacija.

Važno je naglasiti da je organiziranje obuka o pripremi projektnih prijedlog za državne službenike, predstavnike civilnog i privatnog sektora korak u pravom smjeru za unaprjeđenje ljudskih kapaciteta u području izrade projektnih prijedloga, posebno u kontekstu europskih integracija i pristupanja pretpristupnim fondovima. Odaziv na obuke koje je Ured organizirao

u 2023. godini, ukazuje na interes i potrebu za dodatnim znanjem i vještinama u ovom području. Provedena su tri ciklusa obuka, te je samim time povećan i kapacitet u jednom segmentu za pisanje i provedbu projekata. Sustav kontinuirane edukacije koji Ured razvija će se fokusirati na specifične potrebe i zahtjeve pripreme projektnih prijedloga za europske fondove, kao i druge međunarodne izvore financiranja, bio bi od velike koristi. Ured radi na razradi takvog programa, te ga već jednim dijelom implementira kroz Program izgradnje kapaciteta za pisanje i provedbu projekata. Osim toga, važno je poticati kulturu učenja i kontinuiranog profesionalnog razvoja unutar organizacija kako bi se osiguralo da stečeno znanje i vještine budu primijenjeni u praksi.

3.3 Financijski kapaciteti

U ŽZH još uvijek nije uspostavljen sustav financiranja ili sufinanciranja projekata koji su odobreni kroz EU fondove ili kroz druge međunarodne programe, a koji se provode u ŽZH. Međutim, u 2023. godini proveden je veliki broj aktivnosti u okviru projekata koja su financirana iz EU fondova (prekogranična suradnja). Nositelji ovih projekata, s obzirom na podatke koji su nam dostavljeni, su uglavnom općine i gradovi iz ŽZH, te Javna ustanova Razvojna agencija Županije Zapadnohercegovačke – HERAG.

U zaključku, uspostavljanje sustava sufinanciranja projekata iz EU fondova značajno bi poboljšalo sposobnost Županije Zapadnohercegovačke u privlačenju sredstava i realizaciji razvojnih inicijativa. Ova struktura omogućila bi lokalnim vlastima da lakše upravljaju financijskim resursima i optimiziraju provedbu projekata.

4. Pregled provedbe Strategije razvoja ŽZH 2021-2027 za 2023. godinu

Strategija razvoja Županije Zapadnohercegovačke 2021.-2027. usvojena je 2021. godine a izrađena je vodeći se načelima i elementima utvrđenim u Zakonu o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine te Uredbi o izradi Strateških dokumenata u Federaciji Bosne i Hercegovine. Strategija razvoja ŽZH 2021.-2027. je pripremljena uz potporu Projekta integriranog lokalnog razvoja (ILDLP), zajedničkog projekta Vlade Švicarske i razvojnog programa Ujedinjenih naroda (UNDP).

Sastavni dio procesa provedbe Strategije je i praćenje njezine provedbe. Za potrebe ovog poglavlja, prikupljeni su podaci pojedinih institucija u ŽZH kako bi mjerili pokazatelje definirane u strateškim i prioritetnim ciljevima. Ovo je treći izvještaj o provedbi Strategije razvoja Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2021-2027.

4.1. Struktura Strategije razvoja ŽZH 2021-2027

Strategija razvoja ima 3 strateška cilja i 11 prioritetnih ciljeva u okviru kojih je predviđeno 37 razvojnih mjera. Pregled Strateških i prioritetnih ciljeva prikazan je u tabeli 17.

STRATEŠKI CILJEVI	PRIORITETNI CILJEVI
Strateški cilj 1: EKONOMSKI RAZVIJENA ŽUPANIJA	1.1. Povećati konkurentnost poduzetništva i privući nova ulaganja
	1.2. Povećati konkurentnost poljoprivredne proizvodnje
	1.3. Razviti turističku ponudu i promovirati županiju
Strateški cilj 2: DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA	2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva
	2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama tržišta
	2.3. Kreirati pozitivno ozračje za razvoj mladih i športa
Strateški cilj 3: UČINKOVITO ORGANIZIRANA ŽUPANIJA	3.1. Učinkovita, otvorena i odgovorna javna uprava
	3.2. Učinkovit sustav sigurnosti građana i zaštite i spašavanja
	3.3. Učinkovit sustav gospodarenja okolišem
	3.4. Učinkovit sustav razvoja i održavanja lokalne i regionalne infrastrukture
	3.5. Učinkovit sustav upravljanja kulturno-povijesnom baštinom

Tabela 19 – Pregled strateških i prioritetnih ciljeva

4.2. Ukupan pregled ostvarenih rezultata u provedbi Strategije za 2023. godinu

U ovom poglavlju se prikazuje vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva do kraja 2023. godine u odnosu na polazne i ciljane vrijednosti po strateškim ciljevima.

Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija – ovaj cilj definira tri ključna pokazatelja kroz koje se treba manifestirati ispunjenje ovog cilja. Ovim strateškim ciljem je planirano ispunjenje pokazatelja s njihovim vrijednostima, kako je prikazano u tabeli 20.

	Polazna vrijednost (2019.)	Vrijednost u 2021.	Vrijednost u 2022.	Vrijednost u 2023.	Ciljna vrijednost (2027.)
Stupanj zaposlenosti u ŽZH	31,2%	32,1	33	32,7	Iznad 32%
Indeks obujma industrijske proizvodnje	111,6	114,0	103,4	100,6	115
Indeks razvijenosti	1,05	1,06	1,09	1,09	1,20

Tabela 20 – Pokazatelji ostvarenja Strateškog cilja 1

Polazna vrijednost stupnja zaposlenosti u 2019. godini iznosila je 31,2%, a ciljna vrijednost, očekivana u 2027. godini je iznad 32%. Već u 2021. godini dosegnuta je ciljana vrijednost kada je stupanj zaposlenosti iznosio 32,1%. U trećoj godini provedbe Strategije stupanj zaposlenosti iznosio je 32,7%.

Indeks obujma industrijske proizvodnje bilježi velike oscilacije. Polazna vrijednost ovog pokazatelja u 2019. godini iznosila je 111,6, a u 2021. godini je bila blizu ciljane vrijednosti koja iznosi 115. Kroz sve tri godine provedbe strategije ovaj pokazatelj bilježi negativan trend i u 2023. godini iznosio je 100,6.

Polazna vrijednost indeksa razvijenosti je 1,05, a ciljana 1,20. U 2021. godini indeks razvijenosti iznosi 1,06, a u 2022. i 2023. godini iznosio je 1,09. ŽZH je po indeksu razvijenosti na drugom mjestu u FBiH.

Strateški cilj 1 uključuje 3 prioriteta: 1.1. Povećati konkurentnost poduzetništva i privući nova ulaganja, 1.2. Povećati konkurentnost poljoprivredne proizvodnje i 1.3. Razviti turističku ponudu i promovirati Županiju. Ovim prioritetnim ciljevima je planirano ispunjenje pokazatelja s njihovim vrijednostima kako je prikazano u tabeli 21.

Prioriteti	Indikatori (razina krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2019.)	Vrijednost u 2021.	Vrijednost u 2022.	Vrijednost u 2023.	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 1.1. Povećati konkurentnost poduzetništva i privući nova ulaganja	Ukupno ostvaren izvoz po glavi stanovnika u KM	6.709	9.690	13.695	14.168	9.000
	Iznos prosječne neto plaće u industriji u KM	902	959	1.061	1.209	1.000
	Ostvareni porezni prihodi po glavi stanovnika u KM na godišnjoj razini	166	212	251	292	200
	Broj zaposlenih u poslovnim zonama	1.505	2.076	2.401	2.870	2.000
Prioritet 1.2. Povećati konkurentnost poljoprivredne proizvodnje	Postotak OPG-ova registriranih kao poslovni subjekti	4% (travanj, 2020.)	6,4%	7,3%	10,34%	10%
	Indeks fizičkog obujma proizvodnje prehrambenih proizvoda	115,4	62,1	76,2	112,3	120
	Prosječna neto plaća u području KD - Poljoprivreda,	474	490	584	607	600

	šumarstvo i ribolov u KM					
Prioritet 1.3. Razviti turističku ponudu i promovirati Županiju	Broj registriranih smještajnih jedinica u ŽZH	185	156	156	156	1.500
	Broj registriranih posjeta turista u ŽZH	9.830	5.711	8.994	11.045	20.000
	Dužina registriranog boravka turista u ŽZH	1,5	1,7	1,7	1,6	2,5

Tabela 21 – Pokazatelji ostvarenja Prioritetnih ciljeva 1.1., 1.2., 1.3.

U prioritetnom cilju 1.1. Povećati konkurentnost poduzetništva i privući nova ulaganja, skoro svi pokazatelji su već u prvoj godini provedbe strategije dostigli ciljanu vrijednost. Početna vrijednost pokazatelja "Ukupno ostvareni izvoz po glavi stanovnika u KM" iznosila je 6.709, a ciljna vrijednost planirana za 2027. godinu iznosi 9.000 KM. Već u prvoj godini provedbe Strategije, vrijednost ovog pokazatelja iznosila je 9.690 KM, a u 2023. godini 14.168 KM.

Drugi pokazatelj "Iznos prosječne neto plaće u industriji u KM" također je postigao ciljnu vrijednost i u 2023. godini iznosi 1.209 KM. Početna vrijednost ovog pokazatelja u 2019. godini bila je 902 KM a ciljna vrijednost planirana za 2027. godinu je 1.000 KM.

Treći pokazatelj Prioriteta 1.1. je "Ostvareni porezni prihodi po glavi stanovnika u KM na godišnjoj razini". Početna vrijednost ovog pokazatelja u 2019. godini je 166 KM a ciljna vrijednost planirana za 2027. godinu je 200 KM. Ovaj pokazatelj kroz sve godine bilježi pozitivan trend i u 2023. godini iznosi 292 KM.

Četvrti pokazatelj "Broj zaposlenih u poslovnim zonama" također je u prvoj godini dostigao ciljanu vrijednost i u 2021. godini iznosio je 2.076 a u 2022. godini 2.401. U 2023. godini broj zaposlenih u zonama iznosi 2.870. Početna vrijednost bila je 1.505 a ciljana vrijednost planirana za 2027. godinu je 2.000 zaposlenih u poslovnim zonama.

U prioritetnom cilju 1.2. Povećati konkurentnost poljoprivredne proizvodnje definirani su sljedeći pokazatelji: Postotak OPG-ova registriranih kao poslovni subjekti, Indeks fizičkog obujma proizvodnje prehrambenih proizvoda i Prosječna neto plaća u području KD-Poljoprivreda. Šumarstvo i ribolov u KM.

Postotak OPG-ova registriranih kao poslovni subjekti u 2023. godini iznosila je 10,34%, te bilježi pozitivan trend kroz sve promatrane godine. Početna vrijednost ovog pokazatelja u polaznoj godini iznosila je 4%, dok je ciljna vrijednost ovog pokazatelja 10%. Vidljivo je da je ovaj pokazatelj već u 2023. godini dosegao ciljnu vrijednost.

Drugi pokazatelj "Indeks fizičkog obujma proizvodnje prehrambenih proizvoda" kroz prve dvije godine provedbe Strategije prati negativan trend, dok u 2023. bilježi povećanje. Početna vrijednost ovog pokazatelja u 2019. godini iznosila je 115,4, dok je ciljna vrijednost planirana za 2027. godinu 120. Vrijednost ovog pokazatelja u 2023. godini iznosi 112,3.

Prosječna neto plaća u području KD Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov u KM je u porastu kroz sve tri godine provedbe Strategije. Početna vrijednost ovog pokazatelja u 2019. godini bila je 474 KM, dok je u 2023. godini iznosila 607 KM. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja u 2027. godini je 600 KM.

U prioritetnom cilju 1.3. Razviti turističku ponudu i promovirati Županiju definirana su sljedeći pokazatelji: Broj registriranih smještajnih jedinica u ŽZH, Broj registriranih posjeta turista u ŽZH i Dužina registriranog boravka turista u ŽZH.

U praćenju prvog pokazatelja "Broj registriranih smještajnih jedinica u ŽZH" zabilježen je negativan trend. U 2019. godini registrirano je 185 smještajnih jedinica. U 2021. godini broj smještajnih jedinica manji je za 29, te je iznosio 156. Isti broj smještajnih jedinica registriran je i u drugoj i u trećoj godini provedbe Strategije. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja u 2027. godini je 1.500.

Broj registriranih posjeta turista u ŽZH je smanjen u prve dvije godine provedbe Strategije, najvećim dijelom zbog zatvaranja granica i ograničenog kretanja u 2020. i 2021. godini. Tako je početna vrijednost ovog pokazatelja u 2019. godini iznosila 9.830 registriranih posjeta, a u 2021. godini zabilježeno je 5.711 posjeta. U 2022. zabilježen je blagi rast i registrirano je 8.994 posjeta, a u 2023. godini 11.045 posjeta. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja je 20.000 registriranih posjeta do 2027. godine.

Dužina registriranog boravka turista u ŽZH zabilježila je pozitivan trend u prve dvije godine provedbe strategije, dok je u trećoj godini zabilježen negativan trend. Početna vrijednost ovog pokazatelja iznosila je 1,5. U 2021. godini dužina registriranog boravka turista iznosila je 1,7 dana, isto kao i u 2022. godini, a u 2023. godini 1,6 dana. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja iznosi 2,5 dana do 2027. godini.

Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija – Ovaj cilj definirano je tri pokazatelja: stopu prirasta stanovništva, udio stanovništva u dobi do 14 godina starosti i stopu nezaposlenosti stanovništva.

	Polazna vrijednost (2019.)	Vrijednost u 2021.	Vrijednost u 2022.	Vrijednost u 2023.	Ciljna vrijednost (2027.)
Stopa prirasta stanovništva	-146	-393	-184	36	-30
Udio stanovništva u dobi do 14 godina starosti	14,7%	13,98%	13,73%	13,49%	15,5%
Stopa nezaposlenosti stanovništva	34,5%	35,1%	34%	32,7%	Ispod 30%

Tabela 22– Pokazatelji ostvarenja Strateškog cilja 2

Polazna vrijednost stope prirasta stanovništva iznosi -146, a ciljana vrijednost u 2027. godini je -30. Stopa prirasta stanovništva u 2021. godini iznosila je -393, i to je najveći negativni prirodni prirast u posljednjih 10 godina zabilježen u ŽZH, a u 2022. godini stopa prirodnog prirasta iznosila je -184. U 2023. godini, nakon deset godina negativnog prirodnog prirasta, zabilježen je pozitivan prirodan prirast i iznosio je 36.

Udio stanovništva u dobi do 14 godina starosti u 2019. godini iznosila je 14,7%, a ciljana vrijednost je 15,5%. U 2023. godini vrijednost ovog pokazatelja iznosila je 13,49% i bilježi negativan trend, koji se nastavlja i na treću godinu provedbe Strategije.

Stopa nezaposlenosti stanovništva u polaznoj godini je iznosila 34,5%, a ciljana vrijednost je ispod 30%. Ovaj pokazatelj je u 2021. godini iznosio 35,1, što znači da je stopa

nezaposlenosti bila u porastu. Stopa nezaposlenosti se u drugoj godini provedbe Strategije smanjila za 1%, i iznosila je 34%, dok je u 2023. godini iznosila 32,7%.

Strateški cilj 2 uključuje 3 prioriteta: 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva, 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama tržišta rada i 2.3. Kreirati pozitivno ozračje za razvoj mladih i športa.

Prioriteti	Indikatori (razina krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2019.)	Vrijednost u 2021.	Vrijednost u 2022.	Vrijednost u 2023.	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva	Zadovoljstvo stanovništva kvalitetom zdravstvene zaštite temeljem ankete (postotak anketiranih)	Ne provodi se	Ne provodi se	Podaci nedostupni u trenutku izrade izvještaja	Podaci nedostupni u trenutku izrade izvještaja	75% anketiranih
	Broj oboljenja, stanja i ozljeda utvrđenih u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (2018.)	121.413	45.686	61.047	n/a	Ispod 100.000
	Zadovoljstvo stanovništva kvalitetom i obujmom socijalnih usluga (postotak anketiranih)	Ne provodi se	Ne provodi se	Ne provodi se	Ne provodi se	75% anketiranih
Prioritet 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama tržišta rada	Broj djece u predškolskim ustanovama (javni i privatni vrtići)	714 (Korekcija: 1.110)	(2021/22) 1.164	(2022/23) 1.427	(2023/24) 1.625	750
	Broj učenika osnovnih škola na 1000 stanovnika	83,61	79,21	78,49	78	90
	Broj učenika srednjih strukovnih škola na 1000 stanovnika	21,60	21,21	22,05	22,6	25
Prioritet 2.3. Kreirati pozitivno ozračje za razvoj mladih i športa	Broj aktivnih udruga mladih	14	14	14	14	20
	Postotak odseljenih u dobi do 35 godina starosti od ukupnog broja odseljenih osoba	68%	72,79%	68,57%	69,6%	40%
	Udio izdvajanja iz proračuna za šport	0,84%	0,74%	0,80%	0,70%	0,90%

Tabela 23 – Pokazatelji ostvarenja Prioritetnih ciljeva 2.1., 2.2., 2.3.

U prioritetnom cilju 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva definirani su sljedeći pokazatelji: Zadovoljstvo stanovništva kvalitetom zdravstvene zaštite temeljem ankete (postotak anketiranih), Broj oboljenja, stanja i ozljeda utvrđenih u primarnoj zaštiti i Zadovoljstvo stanovništva kvalitetom i obujmom socijalnih usluga (postotak anketiranih).

Anketa zadovoljstvo stanovništva kvalitetom zdravstvene zaštite, nije se provodila u polaznoj 2019. godini, kao ni u prvoj godini provedbe Strategije 2021. godini. Podaci o postotku

anketiranog stanovništva u nisu bili dostupni u trenutku izrade Izvještaja ni u 2022. ni u 2023. godini. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja je 75% anketiranih.

Broj oboljenja, stanja i ozljeda utvrđenih u primarnoj zdravstvenoj zaštiti iznosio je 121.413 u 2018. godini. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja za 2027. godinu je ispod 100.000. Prema podacima Zdravstvenog statističkog godišnjaka za 2021. i 2022. godinu broj oboljenja, stanja i ozljeda utvrđenih u primarnoj zdravstvenoj zaštiti je drastično smanjen te je u 2022. godini iznosio 64.047. Podaci za 2023. godinu u trenutku izrade izvještaja nisu bili dostupni.

Anketa zadovoljstva kvalitetom i obujmom socijalnih usluga, definirana je kao treći pokazatelj Prioriteta 2.1., ali nije se provodila u polaznoj 2019. godini, kao ni u prve tri godine provedbe Strategije. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja u 2027. godini je 75% anketiranih.

U prioritetnom cilju 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama tržišta rada definirani su sljedeći pokazatelji: Broj djece u predškolskim ustanovama, Broj učenika osnovnih škola na 1.000 stanovnika i Broj učenika srednjih strukovnih škola na 1.000 stanovnika.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u predškolskim ustanovama u polaznoj 2019. godini bilo je 714 djece. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja u 2027. godini je 750 djece u predškolskim ustanovama, odnosno očekivano je povećanje za 5%. Međutim, uvidom u podatke Federalnog zavoda za statistiku utvrdilo se da je u analizi stanja naveden pogrešan podatak te je u 2019/20. godini broj djece u predškolskom obrazovanju bio 1.110. S obzirom da je planirano povećanje od 5% do 2027. godine, stoga bi prema novim podacima očekivani broj djece u 2027. godini bio 1170. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u 2023/24. godini broj djece u predškolskom obrazovanju bio je 1.625.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku broj učenika osnovnih škola na 1.000 stanovnika u početnoj 2019. godini iznosio je 83,61. Ovaj pokazatelj prati negativan trend kroz prve dvije godine provedbe Strategije. U 2021. godini broj učenika osnovnih škola na 1.000 stanovnika iznosio je 79,21, u 2022. godini 78,49, a u 2023. 78. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja u 2027. godini iznosi 90.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku broj učenika srednjih strukovnih škola na 1.000 stanovnika u 2019. godini iznosio je 21,60. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja u 2027. godini je 25. U 2023. godini broj učenika srednjih strukovnih kola iznosio je 22,6.

U prioritetnom cilju 2.3. Kreirati pozitivno ozračje za razvoj mladih i športa definirana su tri pokazatelja. Prvi pokazatelj "Broj aktivnih udruga mladih" u polaznoj 2019. godini iznosio je 14. Vrijednost ovog pokazatelja prema dostupnim podacima u trenutku izrade izvještaja stagnira. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja u 2027. godini je 20.

Postotak odseljenih u dobi do 35 godina starosti u ŽZH iznosio je 68% u polaznoj 2019. godini. U prvoj godini provedbe Strategije postotak odseljenih u dobi do 35 godina povećao se za skoro 5% te je iznosio 72,79%. U 2022. godini, postotak odseljenih se smanjio i iznosio je 68,57% no i dalje je veći nego u polaznoj godini. U trećoj godini provedbe Strategije ovaj pokazatelj iznosi 69,6% . Ciljna vrijednost ovog pokazatelja je 40% u 2027. godini.

Udio izdvajanja iz proračuna za šport u polaznoj 2019. godini iznosio je 0,84% od ukupnog proračuna. Ovaj pokazatelj prati pozitivan trend kroz prve dvije godine provedbe Strategije,

te je udio izdvajanja za šport u 2021. godini iznosio 0,74%, a u 2022. godini 0,80%. U 2023. godini izdvajanja za šport iznosila su 0,70% od ukupnog proračuna. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja u 2027. godini iznosi 0,90%.

Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija – Ovaj cilj definirao je tri pokazatelja: gustoću naseljenosti, migracijski saldo i postotak stanovništva koji živi u ruralnim područjima županije.

	Polazna vrijednost (2019.)	Vrijednost u 2021.	Vrijednost u 2022.	Vrijednost u 2023.	Ciljna vrijednost (2027.)
Gustoća naseljenosti	68,5	68,1	67,8	67,8	70
Migracijski saldo	-104	-13	-6	-42	+10
Postotak stanovništva koji živi u ruralnim područjima županije ⁴	75,50	Nema relevantnih podataka	Nema relevantnih podataka	Nema relevantnih podataka	Iznad 75,50%

Tabela 24 – Pokazatelji ostvarenja Strateškog cilja 3

Prvi pokazatelj strateškog cilja 3 je gustoća naseljenosti, koja je u polaznoj 2019. godini iznosila 68,5, a ciljana vrijednost ovog pokazatelja u 2027. godini je 70. U 2021. godini gustoća naseljenosti iznosi 68,1 što znači da ovaj pokazatelj bilježi negativan trend, koji se nastavlja i u 2022. i 2023. godini kada je iznosio 67,8.

Migracijski saldo je u 2019. iznosio -104, a ciljana vrijednost je +10. U 2021. ovaj pokazatelj iznosio je -13. U 2022. godini se nastavio pozitivan trend, te je u drugoj godini provedbe Strategije migracijski saldo iznosio -6. U 2023. godini migracijski saldo je iznosio -42.

Postotak stanovništva koji živi u ruralnim područjima je 75,50%, a ciljana vrijednost ovog pokazatelja u 2027. godini iznosi iznad 75,50%. U trenutku izrade ovog izvješća podaci o postotku stanovništva u ruralnim područjima nisu bili dostupni, te će se obrađivati u sljedećim izvještajnim razdobljima.

Strateški cilj tri uključuje pet prioriteta: 3.1. Učinkovita, otvorena i odgovorna javna uprava, 3.2. Učinkovit sustav sigurnosti građana i zaštite i spašavanja, 3.3. Učinkovit sustav upravljanja okolišem, 3.4. Učinkovit sustav razvoja i održavanja lokalne i regionalne infrastrukture, 3.5. Učinkovit sustav upravljanja kulturno-povijesnom baštinom.

Prioriteti	Indikatori (razina krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2019.)	Vrijednost u 2021.	Vrijednost u 2022.	Vrijednost u 2023.	Ciljna vrijednost (2027.)
3.1. Učinkovita, otvorena i odgovorna javna uprava	Prosječna visina sredstava povučenih u ŽZH iz vanjskih izvora godišnje	1.000.000	460.199,33	460.199,33	510.757,17	1.500.000
	Postotak kaznenih djela podmićivanja službene i druge odgovorne osobe	10,2%	9,90%	7,56%	9,32	5%
	Postotak anketiranih građana zadovoljnih kvalitetom rada javne	Ne provodi se	Ne provodi se	Ne provodi se	Ne provodi se	75% anketiranih

⁴ Ovaj će se podatak obrađivati u sljedećim izvještajnim razdobljima.

	uprave na razini županije					
3.2. Učinkovit sustav sigurnosti građana i zaštite i spašavanja	Broj počinjenih kaznenih djela	300	225	224	294	200
	Broj prometnih nesreća s nastradalim osobama	298	281	273	331	200
	Postotak nepogoda uzrokovanih ljudskim djelovanjem od ukupnog broja pojava	Nije rađena procjena	Nije rađena procjena	Nije rađena procjena	Nije rađena procjena	Ispod 10%
3.3. Učinkovit sustav upravljanja okolišem	Postotak stanovništva uključenog u odvojeno prikupljanje otpada	0%	0%	0%	0%	25%
	Uspostavljen sustav mjerenja zagađenja zraka	NE	NE	NE	NE	DA
	Broj zaštićenih područja prirodne baštine u ŽZH	0	0	0	0	4
3.4. Učinkovit sustav razvoja i održavanja lokalne i regionalne infrastrukture	Postotak stanovništva pokriven pitkom vodom	79%	80,12%	84,60%	79,58%	90%
	Postotak stanovništva pokriven kanalizacijskim sustavom	17%	17,25%	17,38%	9,98%	40%
	Ukupna duljina uređenih regionalnih cesta u ŽZH u km	73,8	161	161	161	150-200
3.5. Učinkovit sustav upravljanja kulturno-povijesnom baštinom	Broj registriranih proizvođača tradicijskih i umjetničkih proizvoda	0	0	0	0	8
	Postotak vrednovanih arheoloških lokaliteta koji su stavljeni u funkciju	0	0	0	0	5%
	Visina izdvajanja za kulturu u KM	290.000	270.000	420.000	520.000	400.000

Tabela 25 – Pokazatelji ostvarenja Prioritetnih ciljeva 3.1., 3.2., 3.3., 3.4., 3.5.

U prioritetnom cilju 3.1. Učinkovita, otvorena i odgovorna javna uprava definirana su sljedeći pokazatelji: Prosječna visina sredstava privučenih u ŽZH iz vanjskih izvora godišnje, Postotak kaznenih djela podmićivanja službene i druge odgovorne osobe i Postotak anketiranih građana zadovoljnih kvalitetom rada javne.

Prvi pokazatelj "Prosječna visina sredstava privučenih u ŽZH iz vanjskih izvora godišnje" bilježi negativan trend u prve dvije godine provedbe Strategije. Početna vrijednost privučenih sredstava iznosila je 1.000.000 KM u 2019. godini, a u 2021. i 2022. godini privučeno je 460.199,33 KM, au 2023. godini 510.757,17 KM sredstava iz vanjskih izvora prema podacima prikupljenih od institucija u ŽZH. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja je 1.500.000 KM u 2027. godini.

Postotak kaznenih djela podmićivanja službene i druge odgovorne osobe bilježi negativan trend. Tako je početna vrijednost ovog pokazatelja iznosila 10,2% u 2019. godini, a u prve dvije godine provedbe Strategije postotak kaznenih dijela se smanjio za 0,3% i iznosio je 9,90% u 2021. godini. U 2022. godini smanjio se za 2,64% i iznosio je 7,56% . U 2023. godini postotak kaznenih dijela se povećao i iznosi 9,32 %. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja je 5%.

Treći pokazatelj Prioriteta 3.1. je "Postotak anketiranih građana zadovoljnih kvalitetom rada javne uprave na razini županije" i u polaznoj godini anketiranje se nije provodilo. Ciljna

vrijednost ovog pokazatelja je 75% anketiranih osoba, no ni u prve dvije godine provedbe Strategije nisu se provodile ankete.

U prioritetnom cilju 3.2. Učinkovit sustav sigurnosti građana i zaštite i spašavanja definirani su sljedeći pokazatelji: Broj počinjenih kaznenih djela, Broj prometnih nesreća s nastradalim osobama i Postotak nepogoda uzrokovanih ljudskim djelovanjem od ukupnog broja pojava.

Broj počinjenih kaznenih djela u polaznoj 2019. godini je iznosio 300 i ovaj pokazatelj u 2021. i 2022. godini bilježi smanjenje, dok u 2023. godini bilježi povećanje. U 2021. godini broj kaznenih iznosio je 225, u 2022. godini broj kaznenih djela je bio 224 a u 2023. godini iznosio je 294. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja je 200 u 2027. godini.

Broj prometnih nesreća s nastradalim osobama također bilježi pozitivan trend u 2023. godini. U polaznoj 2019. godini zabilježeno je 298 prometnih nesreća s nastradalim osobama. U 2021. godini ovaj pokazatelj iznosio je 281, u 2022. godine 273, a u 2023. godini 331. Ciljna vrijednost pokazatelja u 2027. godini iznosi 200.

Postotak nepogoda uzrokovanih ljudskim djelovanjem od ukupnog broja pojava je bio nepoznat u polaznoj godini jer nije rađena procjena. Ciljna vrijednost ovog pokazatelja je ispod 10%, no u prve tri godine provedbe Strategije nije rađena procjena.

U prioritetnom cilju 3.3. Učinkovit sustav upravljanja okolišem definirani su sljedeći pokazatelji: Postotak stanovništva uključenog u odvojeno prikupljanje otpada, Uspostavljen sustav mjerenja zagađenja zraka i Broj zaštićenih područja prirodne baštine.

Početna vrijednost prvog pokazatelja u 2019. godini bila je 0%. Ciljna vrijednost ovog pokazatelj je 25%. U prve tri godine provedbe Strategije vrijednost ovog pokazatelja bila je 0%.

Sustav mjerenja zagađenja zraka nije uspostavljen u polaznoj 2019. godini, kao ni u prve tri godine provedbe Strategije. Cilj je uspostaviti ovaj sustav do 2027. godine.

Broj zaštićenih područja prirodne baštine u ŽZH u polaznoj godini iznosio je 0, a ciljna vrijednost u 2027. godini su 4 zaštićena područja. U prve tri godine provedbe Strategije još uvijek nema zaštićenih područja prirodne baštine.

U prioritetnom cilju 3.4. Učinkovit sustav razvoja i održavanja lokalne i regionalne infrastrukture definirani su sljedeći pokazatelji: Postotak stanovništva pokriven pitkom vodom, Postotak stanovništva pokriven kanalizacijskim sustavom i Ukupna duljina uređenih regionalnih cesta u ŽZH u km.

Postotak stanovništva pokriven pitkom vodom je u porastu. U 2019. godini 79% posto stanovništva je bio pokriven pitkom vodom, ciljna vrijednost je 90%. U 2021. godini postotak pokrivenosti pitkom vodom je iznosio 80,12%, u 2022. 84,6%, a u 2023. postotak pokrivenosti pitkom vodom iznosio je 79,58%. Ovaj postotak se odnosi samo na Grude, Posušje i Široki Brijeg. Podaci za Ljubuški nam nisu bili dostupni u vrijeme izrade izvještaja.

Postotak stanovništva pokriven kanalizacijskim sustavom je također u porastu. U polaznoj godini ovaj pokazatelj je iznosio 17%, dok je ciljna vrijednost u 2027. godini 40%. U 2021. godini pokrivenost kanalizacijskim sustavom iznosila je 17,25%, u 2022. godini 17,38% a u 2023. godini 9,98%. Postotak iz 2023. godine se odnosi samo na Grude, Posušje i Široki

Brijeg. Podaci o kanalizacijskom sustavu za Ljubuški nam nisu bili dostupni u vrijeme izrade izvještaja.

Ukupna duljina uređenih regionalnih cesta u ŽZH u km je već u prvoj godini provedbe Strategije bila je približna ciljnoj vrijednosti. Polazna vrijednost ovog pokazatelja iznosila je 73,8 km a ciljna vrijednost je od 150 do 200 km. U prve tri godine provedbe Strategije ukupna duljina uređenih regionalnih cesta iznosila je 161 km.

U prioritetnom cilju 3.5. Učinkovit sustav upravljanja kulturno-povijesnom baštinom definirani su sljedeći pokazatelji: Broj registriranih proizvođača tradicijskih i umjetničkih proizvoda, Postotak vrednovanih arheoloških lokaliteta koji su stavljeni u funkciju i Visina izdvajanja za kulturu u KM.

Ciljna vrijednost registriranih proizvođača tradicijskih i umjetničkih proizvoda je 8. U trenutku izrade Strategije nije bilo registriranih proizvođača, kao ni u prve tri godine provedbe Strategije.

Vrednovanih arheoloških lokaliteta koji su u potpunosti stavljeni u funkciju također još uvijek nema, iako je ciljna vrijednost 5% u 2027. godini. Prema podacima Zavoda za kultura djelomično su u funkciji 4 lokaliteta, što je u postotku 0,6%.

Financijska sredstva koja se izdvajaju za kulturu su u porastu. U polaznoj 2019. godini za kulturu se izdvajalo 290.000 KM, a cilj do 2027. godine je 400.000 KM izdvajanja za kulturu. U prvoj godini provedbe Strategije za kulturu je izdvojeno 270.000 KM, u drugoj godini 420.000 KM, a u trećoj 520.000 KM.

Iz kratkog pregleda pokazatelja strateških ciljeva i prioriteta, vidljivo je da su neki pokazatelji već u prve tri godine provedbe Strategije dosegli ciljane vrijednosti. Iako dosta pokazatelja bilježi pozitivan trend, većinu pokazatelja još uvijek nije moguće mjeriti. Mjerenje odnosno praćenje pojedinih pokazatelja je onemogućeno zbog nedostupnosti relevantnih podataka, dok će za jedan dio pokazatelja praćenje krenuti u sljedećim izvještajnim razdobljima kada se provedu određene strateške aktivnosti.

4.3. Preporuke za jačanje sustava praćenja provedbe strategije

U cilju kontinuiranog poboljšanja sustava provedbe i praćenja provedbe Strategije razvoja ŽZH u nastavku su predložene preporuke za poboljšanje sustava provedbe strategije, a koje su utemeljene na iskustvima i uočenim potrebama iz prethodnog razdoblja.

- Uložiti dodatne napore u izgradnji i jačanju ljudskih i institucionalnih (organizacijskih) kapaciteta za strateško planiranje, pripremu i provedbu projekata te programiranje sredstava, posebice sredstava iz EU fondova;
- Uspostaviti sustav financiranja/sufinanciranja projekata koji su odobreni kroz EU fondove ili kroz druge međunarodne programe;
- Sustav poticajnih mjera u resornim ministarstvima dodatno uskladiti s mjerama i prioritetima Strategije razvoja i razvojnih politika kako bi se doprinijelo ispunjavanju ciljeva definiranih u Strategiji razvoja ŽZH;
- Poboljšati međusobno koordinaciju županijskih tijela uprave na provedbi i praćenju provedbe razvojnih mjera;

- Poboljšati sustav prikupljanja i vođenja podataka u tijelima uprave, a u cilju učinkovitijeg praćenja provedbe razvojnih mjera i ostvarivanja ciljeva iz Strategije razvoja ŽZH;
- Uspostaviti stratešku platformu za dijalog s privatnim sektorom kako bi se dodatno uključio doprinos privatnog sektora u provedbi Strategije razvoja i doprinos ispunjavanju strateških ciljeva ŽZH.

Aneks I: Pregled doprinosa ciljevima održivog razvoja u ŽZH

2015. godine se Bosna i Hercegovina, zajedno sa 192 države članice Ujedinjenih naroda, obavezala da će provesti Agendu 2030 za održivi razvoj (Agenda 2030), koja se sastoji od 17 ciljeva održivog razvoja i 169 podciljeva. Agenda 2030 je plan djelovanja za ljude, planetu i napredak. Njen cilj je da osnaži opći mir u većoj slobodi. Ovaj plan će provoditi sve zemlje i sve zainteresirane strane, djelujući kroz partnerstvo zasnovano na suradnji.

Ciljevi održivog razvoja predstavljaju intelektualni plan za stvaranje bolje i održive budućnosti za cijeli svijet. Oni se bave globalnim izazovima s kojima se cijeli svijet suočava, uključujući siromaštvo, nejednakost, klimatske promjene, degradaciju okoliša, napredak, mir i pravdu. Agenda 2030 i Ciljevi održivog razvoja zasnivaju se na tri ključna principa:

- Univerzalnost, koja podrazumijeva obavezu i spremnost svih zemalja za njihovu primjenu, uvažavajući unutrašnja uređenja i stupanj razvoja koji doprinose sveukupnom naporu za održivi razvoj u svim kontekstima i vremenima;
- Integracija svih aspekata održivog razvoja, što podrazumijeva ravnomjeran ekonomski rast uz zaštitu okoliša i prirodnih resursa, uz istovremeno kreiranje pravednog društva i smanjenje nejednakosti;
- Princip „Niko ne smije biti isključen“, kojim se teži eliminirati multidimenzionalne uzroke siromaštva i nejednakosti kao i diskriminaciju u svim oblicima. Uvođenje tog principa u praksu zahtijeva mehanizme upravljanja i odgovornosti na svim nivoima, od lokalnog do međunarodnog, kako bi se osiguralo provođenje mjera za osiguravanje jednakosti.

Bosna i Hercegovina izradila je Okvir za Ciljeve održivog razvoja, kao zajednički dokument svih razina vlasti koji utvrđuje šire razvojne pravce, putem kojih vlasti na svim razinama i društvo u Bosni i Hercegovini nastoje doprinijeti ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja. Utvrđena su tri pravca održivog razvoja u Bosni i Hercegovini: 1) Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom, 2) Pаметan rast, 3) Društvo jednakih mogućnosti, te dvije horizontalne teme: 1) Ljudski kapital za budućnost i 2) Princip „Niko ne smije biti isključen“.

Županija Zapadnohercegovačka zauzela je jasno opredjeljenje za provedbu Ciljeva održivog razvoja što se jasno odražava kroz Strategiju razvoja Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2021- 2027. Opredjeljenost se odražava ne samo u deklarativnoj izjavi već i kroz sadržaj razvojnih mjera, te prioriteta i strateških ciljeva razvoja.

Prema okviru za ciljeve održivog razvoja u BiH usklađeni su i komplementarni sva tri strateška cilja Strategije razvoja Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2021.-2027. i to sljedećim redoslijedom:

Razvojni pravac: “Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom”

- Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija
 - o Prioritet 3.1. Učinkovita i otvorena i odgovorna javna ustanova
 - o Prioritet 3.2. Učinkovit sustav sigurnosti građana i zaštite i spašavanja

Razvojni pravac: “Pаметan rast”

- Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija
 - o Prioritet 1.1. Povećati konkurentnost poduzetništva i privući nova ulaganja
- Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija

- Prioritet 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama tržišta rada
- Prioritet 2.3. Kreirati pozitivno ozračje za razvoj mladih i športa
- Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija
 - Prioritet 3.3. Učinkovit sustav upravljanja okolišem
 - Priroitet 3.4. Učinkovit sustav razvoja i održavanja lokalne i regionalne infrastrukture

Razvojni pravac: "Socijalna uključenost – društvo jednakih mogućnosti"

- Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija
 - Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu zdravstvene i socijalne zaštite stanovništva
 - Prioritet 2.2. Povećati kvalitetu i konkurentnost obrazovanja i uskladiti obrazovanje s potrebama tržišta rada

U Županiji Zapadnohercegovačkoj u prethodom razdoblju pokrenuto je niz aktivnosti na praćenju praktične lokalizacije Ciljeva održivog razvoja kroz prikupljanje dobrih praksi i iskustava na razini Europske unije kao i na primjeru dobrih praksi na lokalnoj razini.

U nastavku dokumenta prikazan je pregled Ciljeva održivog razvoja sa primjerima aktivnosti, projekata kao i pokazatelja u Županiji Zapadnohercegovačkoj koji doprinose ispunjavanju ciljeva održivog razvoja.



SDG 1

OKONČATI SIROMAŠTVO SVUDA I U SVIM OBLICIMA

Cilj SDG 1 je okončati siromaštvo svuda i u svim njegovim oblicima. Cilj uključuje osiguranje, jednaka prava i osnovne usluge za sve građane, izgradnja otpornosti siromašnih i onih u nepovoljnom položaju i smanjenje osjetljivosti na ekstremne klimatske promjene.

Zapadnohercegovačka Županija se kao i cijela BiH suočava sa značajnim izazovima kao što je veliki udio starog stanovništva i emigracije radno sposobnih. U ovom kontekstu Zapadnohercegovačka Županija iz proračuna financira prava kao što su "Stalna novčana pomoć", "Jednokratna novčana pomoć" te "Osposobljavanje za život i rad". U 2023. godini iznosi koji se izdvajaju za navedene kategorije bilježe povećanje.

Nadalje, Županija Zapadnohercegovačka bilježi pozitivan trend u segmentu vodoopskrbe, te je 89 % stanovništva pokriveno vodoopskrbnim sustavom.

Broj zaposlenih osoba također bilježi pozitivan trend, dok je u isto vrijeme zabilježen pad broja nezaposlenih osoba. Broj zaposlenih u ŽZH kroz sve promatrane godine je u porastu i u 2023. godini broj zaposlenih je iznosio 21.484. Na razini ŽZH u 2023. godini došlo je do povećanja broja zaposlenih za 569 osoba odnosno 2,7 % u odnosu na 2022. godinu. U odnosu na 2021. godinu broj zaposlenih u 2023. godini je veći za 5,3 %. Prema službenim podacima FZS, broj nezaposlenih osoba u ŽZH u 2023. godini je iznosio 10.122. U usporedbi s prethodnom promatranom 2022. godinom kada je broj nezaposlenih iznosio 10.637 u 2023.

godini zabilježeno je smanjenje broja nezaposlenih za 4,84 %, a u odnosu na 2021. godinu broj nezaposlenih je manji za 6,7 %.



SDG 2

OKONČATI GLAD, POSTIĆI SIGURNOST OPSKRBE HRANOM, UNAPRIJEDITI KVALITETU ISHRANE I PROMOVIRATI ODRŽIVU POLJOPRIVREDU

Cilj SDG 2 je okončati glad, poboljšati prehranu i postići sigurnost hrane posvuda. Cilj također obuhvaća promicanje održive poljoprivrede i proizvodnje hrane.

Glede strateških dokumenata u sektoru poljoprivrede i ruralnog razvoja u ŽZH je usvojena Strategija ruralnog razvitka ŽZH za razdoblje 2020-2030. U ŽZH se programi novčanih potpora ostvaruju kroz programe biljne i animalne proizvodnje, ruralnog razvoja i ostalih novčanih potpora.

Indeks obujma industrijske proizvodnje prehrambenih proizvoda u 2023. godini iznosi 112,3. U prethodnoj promatranoj 2022. godini indeks industrijske proizvodnje prehrambenih proizvoda iznosio je 76,2, što znači da je u 2023. veći za 47,3 %. U odnosu na 2021. godinu kada je indeks iznosio 62,1, u 2023. godini je veći za 80,8 %.

Izvoz hrane i živih životinja iz ŽZH u 2023. godini iznosio je 30.041.000 KM, što je 2,3 % od ukupne vrijednosti izvoza ostvarenog u ŽZH u 2023. godini. Vrijednost izvoza hrane i živih životinja je u 2023. godini veća za 67,5 % u odnosu na prethodnu promatranu 2022. godinu, i 107,7 % u odnosu na 2021. godinu.



SDG 3

OSIGURATI ZDRAV ŽIVOT I DOBROBIT SVIH LJUDI, SVIH ŽIVOTNIH DOBI

Cilj SDG 3 je osigurati zdrav život i dobrobit za sve uzraste unapređenjem zdravstvene zaštite, prevencijom zagađenja, bolesti i nesreća te podržavanjem mentalnog blagostanja.

U kontekstu cilja broj 3, u ŽZH se provode programi vezani za sigurnost na cestama. Tako je i u podcilju 3.6 "Do kraja 2030. na globalnoj razini prepoloviti broj smrtnih slučajeva i povreda do kojih dolazi u prometnim nesrećama" jedan od indikatora stopa smrtnosti uslijed povreda u prometnim nesrećama. Iako ŽZH bilježi minimalno povećanje, važno je navesti da se planskim i sustavnim radom uspjele utjecati na smanjenje broja prometnih nezgoda sa stradalim osobama.

U segmentu podcilja 3.c "Značajno povećati financiranje u području zdravstva, kao i zapošljavanje medicinskog kadra, obuku, usavršavanje i zadržavanje zdravstvenih radnika" jedan od indikatora je gustina i distribucija zdravstvenih radnika na 10.000 stanovnika. U ŽZH je glede broja liječnika zabilježeno 1.049 osoba na 1 liječnika, manje osoba na 1 liječnika nego prethodne godine kada je bilo 1.113. Ovaj pokazatelj ukazuje na potrebu za poboljšanjem zdravstvenog sustava.



SDG 4

OSIGURATI INKLUZIVNO I JEDNAKO KVALITETNO OBRAZOVANJE I PROMOVIRATI MOGUĆNOST CJELOŽIVOTNOG UČENJA ZA SVE

Cilj SDG 4 je osigurati otvoreno, pravedno i kvalitetno obrazovanje za sve. Cilj je pružiti univerzalni pristup obrazovanju koje podupire razvoj vlastite kompetencije. Cilj također obuhvaća integraciju znanja i vještina potrebnih za promicanje održivog razvoja u obrazovanje.

U kontekstu cilja 4 Osigurati inkluzivno i jednako kvalitetno obrazovanje i promovirati mogućnost cjeloživotnog učenja za sve u ŽZH se konstantno podiže svijest o inkluziji. Dolazilo je do jačanja partnerskih suradnji. U školskoj 2022./2023. godini ima ukupno 93 asistenata u nastavi, u osnovnim školama 78 i 15 u srednjim školama te osam u predškolskim ustanovama.

Ostvarena je suradnja sa Službom za zapošljavanje Županije Zapadnohercegovačke i Federalnim Zavodom za zapošljavanje na projektu sufinansiranja zapošljavanja pomoćnika u nastavi u osnovnim i srednjim školama.

Kontinuirano se održavaju su stručna usavršavanja za učitelje odnosno nastavnike. Škole su opremljene asistivnom opremom. A u okviru projekta „Digitalizacija obrazovnog sistema ŽZH, E-škola“ koji je implementiralo Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa uz podršku Ureda Vlade za europske integracije, 4 škole u županiji, odnosno ukupno 96 učionica, pokriveno je brzom internet vezom. 20 učionica je opremljeno interaktivnim setovima za učenje, instalirani su projektori u 12 učionica te je nabavljeno 210 prijenosnih računala namijenjenih nastavnom osoblju. Opći cilj ovog projekta bila je integracija inovativnih IT rješenja u aktivnosti i procese obrazovnih ustanova.



SDG 5

POSTIĆI RODNU RAVNOPRAVNOST I OSNAŽIVATI SVE ŽENE I DJEVOJČICE

Cilj SDG 5 je ojačati ravnopravnost spolova, poboljšati prava i mogućnosti žena i djevojčica i kraj diskriminacija, nasilje i iskorištavanje žena i djevojčica.

Županija Zapadnohercegovačka doprinosi postizanju rodne ravnopravnosti i osnaživanju žena i djevojčica kroz inicijative koje promiču jednakost spolova i bolji položaj žena u društvu. Ove aktivnosti se provode u skladu s lokalnim potrebama i uvjetima kako bi se postigao maksimalni učinak. Planirane su aktivnosti u planovima i programima rada određenih tijela javne uprave u Županiji Zapadnohercegovačkoj, konkretno u Programu rada Ministarstva gospodarstva Županije Zapadnohercegovačke za 2023.godinu planirano je provesti Program utroška sredstava „Tekući prijenosi za poticanje razvoja gospodarstva Županije Zapadnohercegovačke“ utvrđenih Proračunom Županije Zapadnohercegovačke za 2023. godinu za jačanje i razvoj ženskog poduzetništva sa svrhom osnivanja odnosno registracije poslovnih subjekata u kojem je vlasnik isključivo žena kao i s ciljem tehnološkog unapređenja poslovanja postojećih takvih poduzeća u svrhu novog zapošljavanja. Stvaranje radnih mjesta i poticanje žena na sudjelovanje na tržištu rada poboljšat će ekonomsku neovisnost žena u Županiji i direktno doprinijeti njihovom boljem položaju u društvu.



SDG 6

OSIGURATI PRISTUP PITKOJ VODI ZA SVE, ODRŽIVO UPRAVLJANJE VODAMA TE OSIGURATI HIGIJENSKE UVIJETE ZA SVE

Cilj SDG 6 je osigurati adekvatan i održiv pristup čistoj vodi i sanitarnim uvjetima za sve. Ovo uključuje povećanje učinkovitosti korištenja vode, osiguranje pravedne upotrebe vodnih resursa i osiguravanje dobrobiti ekosustava povezanih s vodom.

U sklopu cilja 6, definiran je podcilj 6.1. " Do kraja 2030. postići univerzalan i jednak pristup sigurnoj i jeftinoj pitkoj vodi za sve" u sklopu kojeg je definiran indikator "Udio stanovništva koje koristi pitku vodu iz sustava kojima se sigurno upravlja" . ŽZH bilježi pozitivan trend u vidu ovog indikatora. Zabilježen je trend rasta udjela stanovništva koje koristi pitku vodu iz sustava kojima se sigurno upravlja s 80 % u 2021. godini, na 85 % u 2022. godini, te na 89 % u 2023. godini.

Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH je uz podršku CPCD-a izradio Prijedlog Zakona o zaštiti prirode ŽZH, te je pokrenulo inicijativu za izmjenu Zakona o županijskim ministarstvima i drugim tijelima županijske uprave kako bi se uspostavio Zavod za zaštitu prirode koji bi provodio stručne aktivnosti iz područja svog djelokruga a jedan od njih je i osiguravanje dobrobiti ekosustava povezanih s vodom.

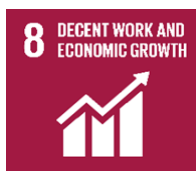


SDG 7

OSIGURATI PRISTUP MATERIJALNO PRISTUPAČNOJ, POUZDANOJ, ODRŽIVOJ I MODERNOJ ENERGIJI ZA SVE

Cilj SDG 7 je osigurati pristupačnu, pouzdanu, održivo proizvedenu energiju za sve. Povećanje energetske učinkovitosti i udjela čiste i obnovljive energije u svijetu je ključno.

Cilj Županije Zapadnohercegovačke direktno je povezan na globalni cilj da se osigura dostupnost energetske infrastrukture i energije za sve ljude, uz istovremeno smanjenje utjecaja na okoliš. Kako bi Županija Zapadnohercegovačka mogla doprinijeti ispunjenju ovog cilja poduzela je niz mjera i aktivnosti iz djelokruga Sektora za zaštitu okoliša u Ministarstvu prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša Županije Zapadnohercegovačke u 2023. godini osigurane su potpore realizaciji programa energetske učinkovitosti u javnom sektoru iz Programa utroška „Tekući prijenosi za zaštitu okoliša“. Financijski je podržano osam projekata energetske učinkovitosti u javnom sektoru. U 2023. godini je odobrena aplikacija od strane Fonda za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine za projekt „Modernizacija i unaprjeđenje ekonomske i ekološke učinkovitosti javne rasvjete“ na području grada Širokog Brijega, grada Ljubuškog i općine Posušje. U 2024. godini se nabava i postavljanje nove energetske i ekološke učinkovite javne rasvjete.



SDG 8

PROMOVIRATI INKLUZIVAN I ODRŽIV EKONOMSKI RAST, ZAPOSLENOST I DOSTOJANSTVEN RAD ZA SVE

Cilj SDG 8 je promicanje održivog i primjerenog gospodarskog rasta posvuda i poboljšanje produktivnosti i inovativnosti. Cilj također podržava prilike za pronalaženje zaposlenja, rada i primanja jednake i razumne plaće za rad.

U cilju 8. Promovirati inkluzivan i održiv rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve" definiran je podcilj 8.5. "Do 2030. postići punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, uključujući mlade i osobe s invaliditetom, te istu plaću za rad jednake vrijednosti" čiji je indikator stopa zaposlenosti. Broj zaposlenih u ŽZH kroz sve promatrane godine je u porastu i u 2023. godini broj zaposlenih je iznosio 21.484. Na razini ŽZH u 2023. godini došlo je do povećanja broja zaposlenih za 569 osoba odnosno 2,7 % u odnosu na 2022. godinu. U odnosu na 2021. godinu broj zaposlenih u 2023. godini je veći za 5,3 %. U segmentu broja nezaposlenih, zabilježen je negativan trend kroz sve tri promatrane godine. U 2023. godini je broj nezaposlenih osoba iznosio 10.122, što je 4,8 % manje nezaposlenih u odnosu na 2022. godinu, te 6,7 % manje u odnosu na 2021. godinu. Stopa zaposlenosti u ŽZH bilježi blagi porast s 33 % u 2022. godini na 34,1 % u 2023. godini.



SDG 10

SMANJITI NEJEDNAKOST UNUTAR I IZMEĐU ZEMALJA

Cilj SDG 10 je pružiti jednake mogućnosti za dobar život i jednak tretman za sve. Cilj također je osigurati rast prihoda za one u nepovoljnom položaju i osigurati da svatko ima priliku za sudjelovati u društvenim, ekonomskim i političkim aktivnostima.

Smanjenje nejednakosti unutar zemlje podrazumijeva poboljšanje položaja ranjivih skupina: osoba s invaliditetom, povratnika i interno raseljenih osoba, obitelji s dvoje ili više djece, starijih osoba, nezaposlenih, niskokvalificiranih radnika, žena, mladih i djece. U ovom kontekstu Županija Zapadnohercegovačka u proteklom razdoblju donijela je nekoliko mjera koje doprinose ovom cilju. Jedna od njih je pronatalitetna mjera Potpora obiteljima s troje i više djece, a ostvaruje se kao pravo na dodatak za treće i svako sljedeće dijete u obitelji za dijete do navršene 7. godine života u iznosu od 500,00 KM. Ova mjera primjenjuje se od rujna 2022. godine.

Nadalje, doprinos ovom cilju se manifestira i kroz druge primjere projekata koji su provedeni u suradnji s udrugama i lokalnim zajednicama. Primjeri su ugostiteljski objekti u kojem su zaposlenje dobile osobe s invaliditetom, a začetnik je "Udruženja osoba s invaliditetom Zapadnohercegovačke županije". Na području grada Ljubuškog djeluje pučka kuhinja čiji je idejni začetnik humanitarna udruga "Marijine ruke" u suradnji s Crvenim križem Ljubuški, centrom za socijalni rad te gradom Ljubuškim. ŽZH je u suradnji s lokalnim institucijama uvela i osigurala pomoćnike u nastavi za svu djecu kojoj je to potrebno kako bi se osigurala inkluzija djece s poteškoćama u razvoju u redovito obrazovanje.

Od 2004. godine, na području ŽZH djeluje Dom za djecu s poteškoćama u tjelesnom i/ili psihičkom razvoju „Marija- naša nada“. "Marija – naša nada" je ustanova za rehabilitaciju djece s oštećenjem kognitivnog i/ili motoričkog razvoja. Od osnutka do danas Dom pruža usluge korisnicima s područja

Zapadnohercegovačke županije. U Domu za djecu s poteškoćama u tjelesnom i/ili psihičkom razvoju djeca s tjelesnim i psihološkim poteškoćama, uz primjenu specifičnih metoda i tretmana, uključena su u različite skupine.



SDG 11

UČINITI GRADOVE I NASELJA INKLUZIVNIM, SIGURNIM, OTPORNIM I ODRŽIVIM

Cilj SDG 11 je povećati sigurnost i održivost u stambenim zajednicama. Cilj uključuje poboljšanje kvaliteta stambenih i transportnih sustava. Cilj je također smanjiti opterećenje na okoliš i ulagati u zelena, održiva i pristupačna rješenja i javne prostore, kao i za povećanje mogućnosti za uključivo, integrirano i održivo planiranje stambenih zajednica.

U kontekstu cilja 11, jedan od podciljeva je "Do 2030. Smanjiti negativan utjecaj gradova na okoliš, mjeren po glavi stanovnika, tako što će se osobita pozornost posvetiti kvaliteti zraka i upravljanju komunalnim i drugim otpadom" čiji je jedan od indikatora udio recikliranog komunalnog otpada. U segmentu ovog podcilja, ŽZH bilježi 19 % recikliranog otpada u ukupnom otpadu u 2023. godini.



SDG 12

OSIGURATI MODELE ODRŽIVE POTROŠNJE I PROIZVODNJE

Cilj SDG 12 je koristiti prirodne resurse na održiv i učinkovit način i podići svijest o održivom razvoju i načinu života koji poštuje prirodu. Cilj također obuhvaća ostvarivanje održive proizvodnje i korporativne odgovornosti.

U kontekstu cilja 12. Osigurati modele održive potrošnje i proizvodnje u ŽZH uslugama upravljanja otpadom pokriveno je 63,46 % stanovništva, iako pokrivenost varira između urbanih i ruralnih područja. Pokrivenost stanovništva uslugom sakupljanja otpada tek se neznatno povećala tijekom godina i uglavnom je otežana infrastrukturnim i operativnim ograničenjima, čije rješavanje zahtjeva značajna ulaganja. Otpad koji nastaje, ali nije sakupljen, doprinosi nastajanju divljih deponija. Količina prikupljenog bilježi pozitivan trend kao i pokrivenost stanovništva uslugom prikupljanja otpada. Odvojeno prikupljanje otpada nije sustavno riješeno, što je uglavnom posljedica nepostojanja ili nedostatnih postrojenja za reciklažu. U ŽZH manji dio otpada se reciklira, odnosno 19 % od ukupnog otpada.



SDG 13

PODUZETI HITNE MJERE NA SUZBIJANJU KLIMATSKIH PROMJENA I NJIHOVIH POSLJEDICA

Cilj SDG 13 je poduzimanje hitnih mjera za borbu protiv klimatskih promjena. Cilj je poboljšati kapacitete država i građana za usporavanje, ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama. Osim toga cilj uključuje povećanje znanja, obrazovanja i spremnosti u odnosu na klimatske promjene.

Smanjenje rizika od katastrofa je značajna oblast s obzirom na to da prirodne i tehničko-tehnološke katastrofe predstavljaju rizik po živote građana, imovinu, životnu sredinu i kulturno nasljeđe, ali i cjelokupan proces ekonomskog i društvenog razvoja. ŽZH provodi aktivnosti koje doprinose ovom cilju, točnije Razvojna Agencija Herag i Uprava civilne zaštite ŽZH u partnerstvu s općinom Herceg novi implementirala je projekt „Unapređenje kapaciteta za prevenciju, pripremu i odgovor na katastrofe - Otporna granica“, čiji je cilj poboljšati sustav prevencije i upravljanja rizicima kako bi se povećala otpornost na prirodne katastrofe i katastrofe uzrokovane čovjekom. Ovim projektom su ojačani i kapaciteti i nadležnosti hitnih službi te Podignuta svijest javnosti o mjerama prevencije i ponašanju u slučaju prirodnih katastrofa ili katastrofa izazvanih ljudskim faktorom. Također, kako bi doprinijeli ovom cilju ŽZH planira aktivnosti za izradu Plana smanjenja rizika od katastrofa u budućem razdoblju.



SDG 15 - ZAŠTITITI, OČUVATI I PROMOVIRATI ODRŽIVO KORIŠTENJE KOPNENIH EKOSUSTAVA, ODRŽIVO UPRAVLJANJE ŠUMAMA, SUZBIJATI DESERTIFIKACIJU TE ZAŠTITITI I PREOKRENUTI DEGRADACIJU ZEMLJIŠTA I ZAUSTAVITI GUBITAK BIOLOŠNJE RAZNOLIKOSTI

Cilj SDG 15 je zaštititi kopnene ekosustave, promicati njihovo održivo korištenje i zaustaviti gubitak bioraznolikosti. Cilj se promiče osiguranjem dobrobiti, očuvanjem i obnovom ekosustava i ocjenjivanjem prirodnih vrijednosti u nacionalnom i lokalnom planiranju aktivnostima.

Kako bi Županija Zapadnohercegovačka doprinijela ispunjenju cilja 15 održivog razvoja u vezi zaštite, obnove i promicanja održivog korištenja kopnenih ekosustava, održivog gospodarenja šumama, borbe protiv dezertifikacije te zaustavljanja i preokretanja degradacije zemljišta i gubitka biološke raznolikosti, mogla bi poduzeti niz mjera i aktivnosti. U okviru ove skupine poslova iz djelokruga Sektora za zaštitu okoliša u Ministarstvu prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša Županije Zapadnohercegovačke u 2022. godini izrađena je stručna podloga za proglašenje određenih područja zaštićenima iz Programa utroška „Tekući prijenosi za zaštitu okoliša“ kroz sufinansiranje projekta „Vodopad Žukovica – buduće održivo zaštićeno područje“ kojim za cilj ima izvršiti početnu valorizaciju prirodnih vrijednosti vodopada Žukovica i njegova okruženja kao osnove za pokretanje procedure za stavljanje pod zaštitu. Vrlo je važno napomenuti da konkretni koraci i mjere ovise o specifičnostima i potrebama Županije Zapadnohercegovačke koji zahtijevaju dugoročni angažman, kontinuiranu pratnju napretka i suradnju s različitim dionicima radi ostvarivanja zajedničkih ciljeva održivog razvoja, te da se Programom rada Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša Županije Zapadnohercegovačke planira izraditi studije izvodljivosti za jedno od predloženih zaštićenih područja: Šimića pećina, vodopad Žukovica, područja Podbila (Posušje), toka r. Lištice kroz urbano područje Širokog Brijega, uz poseban režim zaštite na njenom uzvodnom dijelu (područje Buk s okolicom do vrela), dijelova Mostarskog blata značajnih za migratorne vrste ptica, kao i za endemične vrste (Široki Brijeg), Ravlića pećine i područja r. Matice (Grude); Kanjon Ladine, Dobrinjska Draga i

Resnička Draga (Grad Široki Brijeg), nalazišta eocenskih fosila na području Sobača i Konjovca, te kanjona Ričine (Općina Posušje) što će u konačnici doprinijeti povratu prirodnim ekosustavima na područjima koja su pretrpjela degradaciju može se kroz obnovu tla, pošumljavanje degradiranih površina te ekološku obnovu rijeka i vodotoka.



SDG 16 – PROMOVIRATI MIROLJUBIVA I INKLUZIVNA DRUŠTVA ZA ODRŽIV RAZVOJ, OSIGURATI PRISTUP PRAVDI ZA SVE I USPOSTAVITI UČINKOVITE, ODGOVORNE I INKLUZIVNE INSTITUCIJE NA SVIM RAZINAMA

Cilj SDG 16 je promovirati miroljubivost društva i pristup pravdi te uspostaviti odgovorne institucije na svim razinama. Cilj je također osigurati osnovna prava za sve i smanjiti sve oblike nasilja.

Unatoč izazovima i dinamici ŽZH provodi niz aktivnosti na unaprjeđenju učinkovitosti, inkluzivnosti i odgovornosti javnog sektora. Reforme u okviru cilja 16 velikim su brojem obuhvaćene i procesom integracije BiH i kao takve su predmet niza strateških dokumenata. Jedan od strateških projekata u važećoj Strategiji razvoja za razdoblje 2021-2027. godine je Digitalizacija i informatizacija javne uprave u ŽZH kojemu je cilj razviti kapacitete uprave koja će biti orijentirana prema građanima, odnosno korisnicima.



SDG 17 OJAČATI INSTRUMENTE ZA PROVEDBU I REVITALIZACIJU GLOBALNOG PARTNERSTVA ZA ODRŽIV RAZVOJ

Cilj SDG 17 je podržati promicanje održivog razvoja izgradnjom učinkovitih javnih, javno- privatnih i civilnih partnerstava, posebice na globalnoj ali i na drugim razinama. Osim toga, cilj je poboljšati pristup razvoju i dobiti za sve kroz međunarodnu suradnju.

Županija Zapadnohercegovačka je jedna od 3 županije u F BiH koja je odabrana za suradnju u okviru programa „Provođenje Okvira za realizaciju Ciljeva održivog razvoja (SDGs) u BiH u održivi i inkluzivni rast” (SDG2 BiH), kojeg financira Švedska, a implementira UNDP u partnerstvu s UNICEF-om i UN Women u okviru podrške Ujedinjenih naroda bosanskohercegovačkim vlastima u implementaciji Okvira za realizaciju SDG-ova u BiH. ŽZH ima uspostavljen funkcionalan sustav upravljanja razvojem, ostvaruju značajne razvojne rezultate, vodi računa o najugroženijim grupama stanovništva te žele postati istinski lideri u provođenju Ciljeva održivog razvoja. U budućem razdoblju cilj je izgraditi ljudske kapacitete, ojačati kapacitete za pisanje i provedbu projekata, izgraditi partnerstvo s drugim županijama i jedinicama lokalne samouprave.